

Knjige Josipa Sanka Rabara za djecu

Bokunić, Isabelle

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:770237>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Isabelle Bokunić

KNJIGE JOSIPA SANKA RABARA ZA DJECU

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Isabelle Bokunić

KNJIGE JOSIPA SANKA RABARA ZA DJECU

Diplomski rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Diana Zalar

Zagreb, rujan 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Dječja književnost	2
2.1. Povijest dječje književnosti.....	3
2.2. Prilagođenost dječje književnosti dječjoj dobi	4
2.3. Vrste dječje književnosti	6
3. Priča i bajka	9
3.1. Bajka kao dječja književnost	10
3.2. Porijeklo bajke	11
3.3. Motivi u pričama i bajkama	12
3.4. Morfologija bajke	13
3.5. Priče o životinjama.....	15
4. Dječja poezija	16
4.1. Povijest dječje poezije	17
4.2. Razlike stare i nove dječje poezije.....	18
4.3. Pristupi dječjoj poeziji.....	19
4.4. Dječji stih	20
4.5. Pjesme o životinjama.....	22
5. Tabu teme	22
5.1. Pobožna dječja književnost	23
6. Josip Sanko Rabar- biografija	27
7. Priče i bajke za djecu	28
7.1. Priče i bajke.....	28
7.1.1. Fantastične priče koje nisu naglašeno religiozne	28
7.1.1.1. Priče o fantastičnim događajima	29
7.1.1.2. Priče o patuljcima	30
7.1.1.3. Priče o predmetima.....	32
7.1.2. Priče sa naglašenom religioznom osnovom.....	33
7.1.3. Animalističke priče.....	34
7.1.4. Poučne priče	36
7.1.5. Bajke.....	37
7.2. Mrvice.....	39
8. Nestvarne stvari	42
8.1. Nestvarne stvari.....	42
8.1.1. Pjesme o predmetima	42
8.1.2. Pjesme o prirodi.....	43

8.1.3. Pjesme o obitelji i djetinjstvu	44
8.1.4. Nonsensne i apstraktne pjesme.....	45
8.1.5. Poučne pjesme i pjesme o osjećajima	46
8.1.6. Pjesme o prstima na ruci.....	47
8.2. <i>Mala bića</i>	47
8.2.1. Pjesme o životinjama.....	48
8.2.2. Pjesme o biljkama.....	48
8.2.3. Ostale pjesme	49
9. Zašto i druga pitanja	50
9.1. <i>Prevažna i ozbiljna pitanja</i>	50
9.2. <i>Svemirsko- nebeska pitanja</i>	51
9.3. <i>Životinjska pitanja</i>	52
9.4. <i>Najraznoražnija pitanja</i>	53
9.5. <i>Zadnje (i prvo) pitanje</i>	54
10. Zaključak	55
Literatura	56

Sažetak

U ovom radu govorit će se o knjigama Josipa Sanka Rabara za djecu. Rad započinje objašnjenjem teorije koja se odnosi na dječju književnost i njezinu podjelu na dijelove koji se izravno dotiču s područjem rada Josipa Sanka Rabara. Detaljnije se objašnjava priča i bajka, dječja poezija i tabu teme, u ovom slučaju naglasak je na kršćanskoj književnosti za djecu. Srž ovog rada je obrada djela Josipa Sanka Rabara za djecu koja se sastoje od *Priča i bajki za djecu*, *Nestvarnih stvari* i *Zašto i druga pitanja*. Teorijska polazišta nastoje pružiti okvir putem kojega će biti moguće raspoznati i napraviti podjelu između bajke i priče te na temelju toga odrediti koje su to bajke, a koje priče u djelu *Priče i bajke za djecu* Josipa Sanka Rabara. Sanko Rabar u svojoj zbirci pjesama *Nestvarne stvari* prikazuje slobodu pisanja te se zato njegove pjesme u ovom radu analiziraju kroz glavne motive. *Zašto i druga pitanja* specifična je zbirka, moglo bi se reći priča, koje daju djeci odgovore na pitanja koja bi mogla postavljati. Kroz njegova djela jasno je prožet element religije te se ovim radom nastoji prikazati korisnost kršćanskog odgoja i pouka koje donose priče i pjesme iz djela Josipa Sanka Rabara i umjetnički doseg njegovih djela za djecu. Unatoč tome što je velik naglasak na kršćanstvu, Josip Sanko Rabar kroz svoja djela povlači i elemente fantastike te djeci pruža izvanredne priče temeljene na stvarnim događajima ili znanstvenim dokazima. Njegova djela kombinacija su imaginativnosti i religije te omogućavaju širok raspon čitatelja koji se mogu poistovjetiti ili povezati s njegovim djelima. U svakoj knjizi moguće je pronaći ponešto za svakoga te je to čar Josipa Sanka Rabara.

Ključne riječi: priča, bajka, poezija, religija, kršćanstvo

Summary

Books by Josip Sanko Rabar for children

This paper will discuss Josip Sanko Rabar's books for children. It begins with an explanation of the theory related to children's literature and its division into sections that directly relate to the field of work of Josip Sanko Rabar. Stories and fairy tales, children's poetry and taboo topics are explained in more detail, in this case the emphasis is on Christian children's literature. Core of this paper is processing the work of Sanko Rabar, which consists of *Stories and fairy tales for children*, *Unreal things* and *Why and other questions*. Theoretical starting points try to provide a framework through which it will be possible to recognize and make a division between a fairy tale and a story and based on that determine which are the fairy tales and which stories in the work *Stories and fairy tales for children* by Josip Sanko Rabar. In his collection of poems *Unreal Things*, Sanko Rabar shows the freedom of writing, which is why his poems are analyzed thematically in this paper. *Why and other questions* are a specific collection, one might say of stories, that give children answers to questions they might ask. An element of religion is clearly permeated through his works, and this work seeks to show the usefulness of Christian education and the lessons brought by stories and poems from the works of Josip Sanko Rabar. Despite the great emphasis on Christianity, Josip Sanko Rabar draws elements of fiction through his works and provides children with extraordinary stories based on real events or scientific evidence. His works are a combination of imaginativeness and religion and allow for a wide range of readers who can identify or relate to his works. In every book it is possible to find something for everyone and that is the charm of Josip Sanko Rabar.

Key words: story, fairy tale, poetry, religion, Christianity

1. Uvod

Djetinjstvo je bitan, ako ne i najbitniji, dio odrastanja koji pruža temelj za daljnji rast i razvoj te naposljetku omogućuje da postanemo odrasle osobe kakve težimo biti. U djetinjstvu učimo mnoge stvari koje ćemo koristiti u kasnijem životu te uz pomoć odraslih koji nas okružuju i odgajaju stvaramo temelje koji nam omogućuju da kad odrastemo postanemo aktivni građani koji participiraju na ovaj ili onaj način u svojoj zajednici. Koliko nam doprinose odrasli toliko nam doprinosi i literatura kojom hrane naše stavove i uvjerenja. Dječja književnost kao takva mora biti prožeta zabavom i poukama koje će se kasnije ustaliti u naš način razmišljanja i omogućiti nam da razlikujemo ono što je dobro od onoga što je loše. Književnost može pridonijeti odgoju djece u konkretnom smjeru, kao što je u slučaju ovog rada kršćanstvo. Josip Sanko Rabar pruža djela koja omogućuju roditeljima da svoju djecu odgajaju prema kršćanskim uvjerenjima i pružaju uvid u neke bitne događaje iz Biblije tako da ih djeca razumiju. Kršćanstvo poučava djecu dobroti i pomaganju te je to ono što pronalazimo u djelima Josipa Sanka Rabara. Iako su njegova djela prožeta kršćanskim uvjerenjima ona ujedno doprinose razvoju dječje mašte kroz originalne priče, bajke i pjesme. Djeca usvajaju mnoge obrasce ponašanja i uvjerenja čitajući dječju književnost te je bitno razabrati ona djela koja nastoje izgraditi djecu da budu dobre i čestite osobe. Teorijska podloga ovog rada bavi se dječjom književnosti u pogledu priče, bajke i poezije te donosi teorijski okvir kako je evoluirala kroz vrijeme i na koji način se danas piše. Djela Josipa Sanka Rabara koja su korištena u ovom radu, koja jasno prikazuju suvremenost pisanja dječje književnosti, su *Priče i bajke za djecu*, *Nestvarne stvari* i *Zašto i druga pitanja*. Cilj koji se ovim radom nastoji postići je prikazati poučnost djela Josipa Sanka Rabara za djecu koja se postiže kršćanskim stavovima i poukama te općenitim poukama koje je bitno naučiti djecu mlađe dobi te dakako i umjetnički doseg djela za djecu. Josip Sanko Rabar kroz svoju književnost odgaja i gradi mlade te je nužno prepoznati korisnost njegovih djela i omogućiti njihovo kontinuirano korištenje od strane odgajatelja i roditelja. Dječja književnost bitan je dio odgoja i obrazovanja, a djela Josipa Sanka Rabara pružaju sve što je jednom djetetu potrebno u toj fazi odrastanja, maštu, kreativnost, pouku, empatiju i dobrotu.

2. Dječja književnost

Pojam dječja književnost postoji više od stoljeća, ali autori još uvijek nailaze na neslaganje oko same definicije dječje književnosti. Crnković navodi kako je dječja književnost ona književnost namijenjena za djecu, ali isto govori i o književnosti koja je bila namijenjena za odrasle, ali su je djeca prihvatila kao svoju. Dječja književnost se dakle ne može nužno odrediti po namijeni koju je pisac zamislio, već ovisi o populaciji koja će ju zaista čitati i koja će uživati u piščevim riječima i opisima. Neka književna djela koja su namijenjena djeci i čitaju ih djeca mogu biti i izvor zabave odraslih osoba. Neka su pak djela, navodi Crnković, tematikom podijeljena na određenu dob, kao što su slikovnice koje se povezuju s najmlađima, pjesme i priče koje su namijenjene za djecu predškolske ili osnovnoškolske dobi te romani namijenjeni isključivo adolescentima. Navedena književna djela prilagođena su djeci baš te dobi jer koriste ono što djeca razumiju i znaju ili pak uvodi neke novine koje su djeca u mogućnosti usvojiti. S time na umu, podjela između dječje književnosti i književnosti za odrasle je poprilično jasna. Prema Crnkoviću ona književnost koja iziskuje znanje i razumijevanje kompliciranih i apstraktnih pojmova i dublje razumijevanja svijeta pripada književnosti za odrasle, dok književnost koja pažljivo odabire sadržaj i riječi kako bi ostala u okvirima dječjeg razumijevanja svijeta i događaja je dječja književnost. Crnković objašnjava dječju književnost i kao književnost koja je svojedobno bila primjerenija odraslima, sada postaje primjerenija djeci te je ona i više čitaju. Ljudi su bića koja se kontinuirano razvijaju i unaprjeđuju te ne čudi kako je i književnost doživjela svoj razvoj. Književnost prikazuje vrijeme u kojem je napisana i samim time u tom vremenu prikladna je za onoga za kojega je napisana, ali kada se društvo promijeni i razvije u nekim drugim smjerovima, njen čitatelj više ne mora nužno biti odrastao jer značenje te knjige postaje jasno i djeci (Crnković, 1984).

Dječja književnost, kako naglašavaju Hameršak i Zima, smatra se jednostavnom vrstom književnosti, a pritom se zaboravlja što je jednostavnost danas, a što je ona predstavljala prije. Književnost namijenjena djeci težila je jednostavnijem literarnom izrazu kako bi djeci bilo razumljivije, ali ono što se događa promjenom društva je i promjena u leksiku koji se koristi. Djeca će lako razumjeti današnju „jednostavnu književnost“ koja je za njih priređena, ali to ne znači da će i književnost nastalu u 19. stoljeću smatrati nečim vrijednim čitanja. Sve se zapravo svodi na društvo u kojem je dijete odrastalo koje ga podiže i stvara od njega odraslu osobu i s time u jednakoj mjeri utječe na njegovo shvaćanje književnih djela. Uz to što se predstavlja kao jednostavna književnost, objašnjavaju Hameršak i Zima, učestalo se dječja književnost smatra onom u kojoj su glavni junaci djeca, što dakako može dovesti i do drugih komplikacija.

Mnoštvo je knjiga u kojima se susrećemo s glavnim likovima koji su djeca, ali da li je zaista baš sva književnost u kojima su oni glavni likovi dječja? Ovdje se pažnja mora obratiti na tekstualni i paratekstualni parametar, odnosno na ono što nam ta knjiga govori i da li zaista smatramo da je ona primjerena za dječje čitatelje. Dječja je književnost teško odrediv pojam koji uvelike ovisi o piscima i priređivačima koje neko djelo deklariraju kao dječju književnost (Hameršak i Zima, 2015).

2.1. Povijest dječje književnosti

Povijest hrvatske dječje književnosti i sam početak objavljivanja dječje književnosti u Hrvatskoj u većini tekstova stavlja se u vrijeme djelovanja učitelja Ivana Filipovića koji je objavio zbirku dječje poezije *Mali tobolac* 1850. godine, početkom izlaženja časopisa *Bosiljak* (1846.) te časopisa *Smilje i Knjižica za mlade*. Crnković podupire teoriju da je početak hrvatske dječje književnosti bio objavom *Malog tobolca*, dok Majhut to opovrgava. Kako je u vrijeme izlaženja ovih djela bilo ključno da su ona pedagogizirana i da su osmišljena od strane učitelja kako bi se osiguralo usvajanje znanja kroz objavljena djela, ne čudi kako se teoretičari slažu da je baš učitelj začetnik Hrvatske dječje književnosti. Majhut pak prikazuje ključne dokaze kako su zapravo prve hrvatske knjige za djecu nastale od strane svećenika. Navodi kako svećenici objavljuju dječju književnost od 1527. godine kada je izdana glagoljska početnica (Majhut, 2015).

Kada se govori o dječjoj književnosti i njezinoj primarnoj podjeli, Hameršak i Zima navode podjelu na funkcionalne i nefunkcionalne knjige. Pod pojmom funkcionalne knjige govori se o knjigama koje, dakako, imaju neku funkciju koja se očituje u usvajanju znanja. Primarno se u funkcionalne knjige uvrštavaju udžbenici. Nefunkcionalna knjiga je ona koju se koristi za razonodu i uglavnom nema poučnu funkciju. U nefunkcionalnu knjigu ubrajaju se romani. Dječja književnost izjednačavala se s funkcionalnom knjigom prije 19. stoljeća jer je u to vrijeme svrha književnosti doista i bila da obrazuje i educira. Mnoštvo autora tadašnje dječje književnosti izjednačavali su zabavu s usvajanjem znanja, te zato i ne čudi kako je većina knjiga zapravo bila funkcionalna. Između 19. i 20. stoljeća dolazi do podjele na funkcionalnu i nefunkcionalnu knjigu zbog zahtjeva za umjetničkim u književnosti. Smatralo se, kako obrazlažu Hameršak i Zima, da je djetetu potrebna umjetnost kako bi ono zaista znalo prepoznati lijepu knjigu. Kasnije se baš termin lijepa knjiga koristi za dječju književnost, odnosno za knjige koje su primjerene za djecu. Dječja se književnost čak i definira kao umjetnost riječi i velik je naglasak baš na umjetničkoj strani te vrste književnosti. Moglo bi se čak reći da se malo i zanemaruje edukativna svrha (Hameršak i Zima, 2015).

Kada se govori o novijoj ili suvremenoj dječjoj književnosti nailazimo na mnoštvo tematsko-motivske raznovrsnosti koju Hranjec dijeli na tri osnovne cjeline. Prva cjelina sastoji se od animalističkih tema i motiva koji su se i prije susretali u dječjoj književnosti, ali se danas obrađuju i predstavljaju djeci na nov način. Druga cjelina pak govori o pojavnosti novih tema u dječjoj književnosti koje su mahom iz urbane književnosti i svijeta tehnike, ovdje se Hranjec referira na zrakoplove i video igrice. Treća i zadnja cjelina su tabuistički motivi koje počinjemo susretati u dječjoj književnosti, a odnose se na djecu u ratu, smrt, drogu, rađanje, zlostavljanje, vjeru i mnoštvo drugih. Šarolikost tema je zapravo nastojanje pisaca da se djetetu približe kroz književna djela uvodeći u njih ono što dijete najbolje razumije, a to je smijeh i igra, objašnjava Hranjec. Likovi u dječjoj književnosti, kada se govori o dječjoj hrvatskoj prozi, često predstavljaju družine u kojima se najviše ističe vođa, onaj najsnalažljiviji i najinteligentniji. Ono što se također može reći o likovima dječje književnosti je da su često to likovi koji proizlaze iz realne zbilje, ali dakako da se događa i spoj realnosti i čudesnoga. Kada se osvrnemo na suvremenu hrvatski dječju prozu može se uočiti kako je došlo do porasta fantastičnih likova . U dječjoj književnosti najviše se susrećemo s likom koji je optimističan i radoznao, kao što je i svako dijete. Zbog svojih osobina likovi nisu skloni hiperbolizaciji, odnosno preuveličavanju u događajima i maštanjima. Hranjec također naglašava kako je za karakterizaciju nekog književnog djela bitno naznačiti da je glavni lik dijete, odnosno da je dijete to koje nosi radnju nekog djela i da mora reprezentirati dječju senzibilnost. Također govori i o starijem liku koji je zapravo dobrodošao u dječjoj književnosti, a to je lik učitelja, ili pak napominje likove starijih koji nastupaju ravnopravno u fabuli te donose savjetodavnu funkciju. U dječjoj književnosti, uz gore navedene likove susrećemo i životinje te osobito iz tog razloga govori se o posebnoj razini koju ne nalazimo u ne dječjoj književnosti (Hranjec, 2006).

2.2. Prilagodbenost dječje književnosti dječjoj dobi

Da bi se zaista shvatilo što je primjereno za dijete, teoretičari su prvo morali odgovoriti na pitanje što je dijete i što ono želi. Pitanja koja su si nametnuli teško mogu imati univerzalan odgovor, te zato dolazi do različitih definicija djetinjstva i prikladne dječje književnosti jer je svaki teoretičar izveo vlastiti zaključak i odgovor na pitanja. Unatoč njihovu vlastitu nahodanju, treba u obzir uzeti i vrijeme u kojem se odgovalaralo na pitanjima. Svaki odgovor je i povijesno i kulturno uvjetovan i uvelike ovisi i o društvenu mišljenju o pojmu djeteta i djetinjstva. Svaki teoretičar donosi vlastite zaključke te na temelju toga smješta određena književna djela u kontekst prihvatljivog ili ne prihvatljivog za dijete (Hameršak i Zima, 2015). Neki teoretičari čak navode i dobnu prikladnost književnih djela podijeljenu na sadržaj ili oblik dječje

književnosti. Tako imamo Crnkovićevu podjelu na djecu u starosti od prve do treće godine za koju su prikladne slikovnice bez teksta ili kratke priče od nekoliko riječi. Od treće do četvrte godine uvode se slikovnice s tekstem i kratke jednostavne priče. Od četvrte do sedme godine djeca uživaju u čitanju bajki i dječjoj poeziji (Crnković, 1984). U 21. stoljeću dolazi do razumijevanje dječje književnosti koja doprinosi društvu i utječe na društvenu klimu te prelazi od književnosti nastale pod utjecajem društva u književnost koja nastaje kako bi društvo upotpunila (Hameršak i Zima, 2015). Dva osnovna kriterija koja Hranjec navodi kao osnovu za pripadnost nekog djela dječjoj književnosti je dob čitatelja i struktura. Tako objašnjava zašto u dječjoj književnosti možemo naići na vrste književnosti koje su specifične samo za nju, kao što je slikovnica, i na granične vrste, kao što je proza (Hranjec, 2006).

Dječji pisci su oni koji već unaprijed ciljano biraju svoju publiku. Da bi udovoljili odabranoj publici nužno je da ulaze u poimanje svojih čitača, te se već od autora očekuje i da sami razumiju dječji svijet te da sami na neki način budu djeca. Pjesnici u dječjoj književnosti najbolje pokazuju kako se oni u svojim djelima igraju, jer igrajući se omogućuju djeci da se užive u njima predstavljenu igru. Hranjec navodi stavke koje su jasno prilagođene djeci, a to su: „verbalna (jezična) igra, zaigranost, ironizacija, žanrovska neodređenost (i žanrovske geminacije), parodija klasične književnosti („svete baštine“), hiperboličnost, citatnost (intertekstualnost), trivijalizacija, pripovijedanje izvan i pokraj autora, sinkronijske sveze s masovnom kulturom i razaranje jezika (neknjiževne tvorbe).“ (Hranjec, 2006; str. 16.).

Autor nekog književnog djela može to isto djelo namijeniti, recimo ženama ili muškarcima, ali to ne znači nužno da će ga baš ta populacija čitati. Posebnost dječje književnosti je baš u tome što je i u samom imenu naglašen čitatelj djela. Autor s namjerom piše neko djelo da bude primjereno djetetu. Dakako da su i odrasli dobrodošli u svijet dječje književnosti i da mnogi uživaju u pojedinim djelima, ali ona je primarno čitana od strane djece. Autori 20. stoljeća su učestalo svoja književna djela za djecu precizirali s rodnim, nacionalnim, klasnim i vjerskim oznakama, govore Hameršak i Zima. *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* u rukopisu su nosile podnaslov „pripoviest za djecu od 6-9 godina“, dok su *Valjani i nevaljani*, također spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić, nosili podnaslov „pripoviedke, priče i pjesme za dječake“. Ovakav način podjele nije se susretao samo u književnim djelima za djecu, već i u časopisima. Časopis *Mladost* bio je usmjeren na „seljačku i radničku mladež u katoličkoj Hrvatskoj“. Već u drugoj polovici 20. stoljeća dolazi do izbacivanja ovakvog načina naslovljavanja djela te se počinje koristiti dobna oznaka na koricama knjige. Hrvoje Hitrec jedan je od autora koji je dobnu i rodnu oznaku koristio kao ironiju u svojim djelima o Smogovcima dajući im podnaslove

kao što su: romančić za djevojčice i dječake ili pak za stare i nove fosile(Hameršak i Zima, 2015).

2.3.Vrste dječje književnosti

Crnković navodi da su osnovne vrste dječje književnosti dječja poezija, priča ili bajka i roman ili pripovijetka o djeci. Crnković uz već spomenute osnovne vrste dječje književnosti govori i o basni, romanu i pripovijetkama o životinjama ili djelima s glavnom tematikom prirode, avanturistički roman, povijesni roman, putopis i znanstveno-popularnu literaturu (Crnković, 1984). S druge strane Hameršak i Zima u knjizi *Uvod u dječju književnost* obrađuju rubne žanrove i žanrove specifične za djecu. Pod rubnim žanrovima smatraju pripovijetku, igrokaz i strip koji se nalaze i u dječjoj i u ne dječjoj književnosti. Žanrovi koji su specifični za dječju književnost, kažu Hameršak i Zima, su slikovnica, bajka, fantastična priča, dječji roman i dječje pjesništvo. Svaki autor koji se doticao i bavio poljem dječje književnosti navodi svoju vlastitu podjelu dječje književnosti na žanrove. Tako ne čudi da dječja književnost zapravo broji oko trideset žanrova (Hameršak i Zima, 2015). Neke od najbitnijih su zapravo obuhvatile Hameršak i Zima te će se i u ovom radu koristiti njihova podjela.

Pripovijetka je prozna vrsta koja je manja od romana. Često se temelji na jednom događaju koji uključuje više likova. Pripovijetka se dugo vremena nije nalazila kao zaseban žanr dječje književnosti jer se izjednačavala s romanom. Smatra se, navode Hameršak i Zima, rubnim žanrom baš zato što je zbog svoje sličnosti s romanom umalo ostala zaboravljena. Crnković je pak, pod pojmom pripovijetke, podrazumijevao realističnu priču, odnosno priču u kojoj se ne nalaze fantastični elementi. Ovdje se osvrće na moralističku pripovijetku koja se ističe po svojoj poučljivosti, stalnim likovima, naslovima i podnaslovima koji sažimaju poruku, te primjenom načela nagrade i kazne (Hameršak i Zima, 2015). Visinko navodi kako je pripovijetka zahtjevnija književna vrsta od dječje priče te ju je zato teško predočiti i objasniti djeci. Ona je zamršenija i složenija od priče te lako može doći do konfuzije kod djece kada im se pokuša predstaviti. Također od svojih čitatelja očekuje višu jezičnu razinu i veći stupanj literarne sposobnosti. Dječja priča je s druge strane jednostavnija jer radnja nije toliko složena kao kod pripovijetke te se ne očekuje zamršenost odnosa likova. Već je poznato kako se dječjoj priči pripisivala književnost koja kao glavne likove ima djecu, ali sve je više literature koja za glavne likove ima životinje, biljke, izmišljena stvorenja te oživljene predmete. Djeca su sklona baš toj skupini likova, govori Visinko, te ih oni na neki njima svojstven način privlače (Visinko, 2005).

Hranjec objašnjava da je dječji igrokaz jedan je on zapostavljenih rodova dječje književnosti, te je jednako tako i za očekivati kako je njegova produkcija daleko manja nego, recimo dječjeg romana ili dječje poezije. Igrokaz se može napraviti na različite načine, a to su igra sjenama, lutkarske igre, igre s maskama te scensko-glazbene igre (Hranjec, 2006). Crnković igrokaz smatra kao dramski književni rod primjeren za kazališta, radio ili televiziju. Njegova je svrha da ga se izvede pred djecom. Igrokazi su u dječjoj književnosti rijetki baš zbog toga što se na pozornicu ili televiziju dovode popularne priče ili bajke koje su samo prilagođene za drugi način prijenosa djeci (Crnković, 1984). Igrokazi, prema Hameršak i Zima, se mogu smatrati i dramskim tekstovima koji su opsegom kraći i jednostavniji te scenske izvedbe za djecu ili scenske izvedbe koju su pripremila djeca. Njihova, takoreći, zanemarenost proizlazi iz toga što je društvo usmjereno na konkretne tekstove kako bi djeci prikazali književnost. Igrokaz se često istraživao, ali njegova upotreba nije zaživjela u onolikoj mjeri u kojoj je bilo potrebno. Hameršak i Zima navode Skokovu podjelu igrokaza na lutkarski igrokaz, scenske bajke, akcijski, fantastični te humoristični igrokaz. Igrokaz, navode Hameršak i Zima, se očituje u tome što je mala dramska forma kondenzirane radnje, likovi koji se pojavljuju u igrokazu već su zadani likovi te je često u jednome činu (Hameršak i Zima, 2015).

Strip se do sada nije mogao pronaći u žanrovskoj podjeli dječje književnosti jer je sam po sebi posebna umjetnost. On predstavlja sinergiju verbalnog i vizualnog koja upotpunjuje dječju književnost. Strip je forma koja je bliska djetetu zbog slikovnica koje je prije čitalo, ali predstavlja drugu razinu slikovnog zbog dinamike i dužine same priče u stripu. Od 2000. godine sve se više gleda na strip kao na dio dječje književnosti (Hameršak i Zima, 2015).

Slikovnica je djetetova prva knjiga te je ona unaprijed namijenjena djeci najmlađe dobi. Nailazimo na različite vrste slikovnica, kao što su igračke, karton za slaganje, slikovnice bez teksta ili pak s tekstom koji objašnjava ilustraciju. U slikovnici je najbitnija ravnoteža između teksta i slike kako ona ne bi postala ilustrirana priča ili pjesma (Crnković, 1984). Kod ilustrirane knjige također nailazimo i na tekst i na sliku, ali je tekstualni sadržaj jasno napisan, dok ilustracije predstavljaju ono napisano ili dodatno vizualno opisuju tekst. Razlog tomu što se slikovnica i ilustrirana knjiga ne mogu svrstati kao isto je to što u slikovnici ilustracija dodatno objašnjava tekst. Recimo, može prikazivati nešto što se u tekstu uopće ne spominje i ilustracijom objasniti ono što nije izrečeno (Hameršak i Zima, 2015). Slikovnica je svojstvena djeci i ona je sinergija između teksta i slike te omogućuje djetetu da gledajući sliku zaključi što bi tekst mogao govoriti ili da ga pak memorizira, naravno ovisno o uzrastu djeteta. Tekst koji

se stavlja u slikovnice često je u stihu te ritamsko-melodijske strukture baš zato što je takav tekst djetetu lakše za upamtiti (Hranjec, 2006).

Dječja proza dominantan je rod dječje književnosti, a dijeli se na roman i na priču. Hranjec navodi kako se priča očituje u svojoj polivalentnosti, ona nam prikazuje i maštu i zbilju. Prikazuje samo jedan dio života lika, samo neki fragment nekog stanja i zbivanja koji želi ispričati. Dječji roman je, s druge strane, životna priča nekog pojedinca u njegovoj društvenoj sredini. Dječji roman nastoji što bolje interpretirati dječji svijet (Hranjec, 2006). Roman je „dulji prozni tekst razvedenije fabularne i narativne organizacije.“(Hameršak i Zima, 2015; 202. str.). Dječji roman ne može se koristiti ovom definicijom zbog nedovoljno definiranog pojma prikladnosti u kontekstu dječjeg romana. Ovdje Hameršak i Zima konkretno misle na sadržaj samog romana. Definicija dječjeg romana, prema Hameršak i Zima, stvara se odvojeno od romana za odrasle, a može ovisiti o likovima koji su u dječjem romanu uvelike djeca, udruživanju u družine, pustolovnost ili avanturizam te prisutnost dječje igre. Sve navedene odrednice u nekom se pogledu mogu susresti u prvim romanima za djecu nastalima u hrvatskoj, ali kasnije se raspoznaje kako one nužno ne određuju neki roman kao dječji ili ne dječji. U povijesti dječjeg romana u hrvatskoj nailazilo se na različite podjele dječjih romana koje su mogle biti uvjetovane vremenom u kojem su nastale, društvom koje ih je čitalo i autorima koji su u određenom vremenu navodili podjele. Do 1945. godine vlada romaneskna narativna organizacija dječjeg romana koja dovodi Majhuta do podjele romana na: pustolovni roman, roman o siročetu i roman o dječjim družbama. U šezdesetim godinama dvadesetog stoljeća uvodi se fantastika u dječje romane te se ističu ideje o djetetovoj kompetenciji. Zbog promijene pogleda na dijete dolazi do promijene u podjeli dječjeg romana pa se uvode kriminalistički roman, romani animalističke tematike i romani s temama obiteljske patologije. U devedesetim godinama mijenja se društveno funkcioniranje i počinju se pisati romani o ratu, gdje se dijete doživljava kao žrtvu, ali ujedno i društveno uključen pojedinac (Hameršak i Zima, 2015).

Od usmenoknjiževnih oblika dječje književnosti Hranjec navodi bajke, legende i predaje, anegdote i basne. Bajke počivaju na čudesnosti, njezin je svijet jednodimenzionalan, a likovi su lišeni plastičnosti i individualnih crta. Naracija je jednosmjerna i u njoj nema opisa već samo imenovanje pojedinih stvari, kako objašnjava Hranjec. Sve navedeno razlikuje bajku i prozu, odnosno roman. Ono što se još može primijetiti u bajci su redovite formule, stalni brojevi, česti rimovani završetci i redovita ponavljanja. Legende i predaje nalaze se na granici između bajke i nefikcijske proze i nisu toliko učestale u dječjoj književnosti, ali ih još uvijek ima. Hranjec navodi kako su one pučko shvaćanje svijeta, ali ujedno i zanimljivo. Anegdota je kratka prozna

struktura sa šaljivom poantom, bliska je vicu. Basna je kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje preko kojih se prenosi određena poruka o ljudima. Jednoepizodne su i na kraju se uvijek pojavljuje pouka (Hranjec, 2006).

3. Priča i bajka

„Priča je, znači, nadređen pojam koji obuhvaća kraće narativne tvorevine nazvane podvrstama priče, a to su bajka, fantastična priča i pripovijetka.“ (Visinko, 2005; str.34.). Priča se poistovjećuje s bajkom, fantastičnom pričom te pripovijetkom u mnogim tekstovima, što dovodi u pitanje razlikovanje između te tri podjele priče. Pripovijetka i priča su najčešće izjednačene u očima kritičara, a odjeljuju se samo kada je riječ o duljini teksta. „Znači, kada se razlikuje dječja priča od pripovijetke, uzrok tomu nije realističnost u prikazivanju likova i događaja, nego duljina teksta, koja pretpostavlja složeniji sadržaj (razvoj fabule, karakterizaciju likova).“ (Pavlečić, 1983, 22-23. i Solar 1997, 211; prema Visinko, 2005; str. 35.). Priča nije samo priča, već se u definiciju i opis priče svrstavaju mit, fantastična priča i bajka. Sve su po nečemu slične, ali se i u mnogo toga razlikuju. Vuk Karadžić bajke ne naziva bajkama već ih stavlja u podjelu na muške i ženske narodne pripovijetke. Ženske pripovijetke su one u kojima prevladavaju elementi čudesnoga i naziva ih gatkama ili gatnjama, dok u muškima čudesnoga nema. Bajke se dakle očituju u elementima čudesnoga koji se u njima pojavljuju, kao i priče, dok se pripovijetke, iako ih Karadžić poistovjećuje s bajkama, ipak ubrajaju u novele. (Crnković, 1984).

Podjela kojoj se Crnković ovdje okreće je podjela priče na narodnu i umjetničku. Narodna priča se nadalje može podijeliti na bajku koja u sebi ima najizraženije elemente čudesnog te obuhvaća mit, čudesnu priču, legendu i sagu, te na novelu i na anegdotu. Umjetnička priča se dijeli na bajku koja je nastala po uzoru na narodnim bajkama ili joj je slična, na fantastičnu priču i priču koja je bliska realističkoj pripovijetki. „Bajka je jedan od najstarijih oblika usmenog narodnog stvaralaštva i polazi od mitološkog poimanja svijeta. U njoj se susreću fantastični likovi, prizori i događaji, ona je slikovito, u ruho razigrane mašte odjeveno prikazivanje svijeta.“ (Crnković, 1984; 21. str.). U bajci je bitan junak koji ostavlja svoj dosadašnji život i odlazi u pustolovinu koja je isprepletana čudesnim događajima. Svaka bajka sastoji se od zapleta, razvoja i zaključka. Bajka je napisana tako da je teško razgraničiti realno od čudesnog te usto nema određeno vrijeme i mjesto događanja. Hameršak i Zima također navode vlastitu definiciju bajke: „Bajka je svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće.“ (Hameršak i Zima, 2015; prema Težak, 1969; 251. str.). Iz obje

definicije lako je vidljivo kako se autori slažu da je bajka temeljena na fantastičnim elementima te da može biti ili umjetnička ili narodna te kako je u njoj sve moguće.

Ono što Crnković razlikuje je i fantastična priča za koju navodi da: „Fantastična priča na podlozi realnog svijeta gradi irealan svijet u kojem irealni elementi slikovito iskazuju osjetilima nedostupnu stvarnost koja postoji u podsvijesti, u željama, u igri djece.“ (Crnković, 1984; 21.str.). Ono što je također specifično kod Crnkovićeve podjele je realna pripovijetka koja iako nastoji prikazati realnost još uvijek poprima neki oblik priče (Crnković, 1984).

3.1. Bajka kao dječja književnost

Crnković objašnjava razloge zašto su bajke toliko povezane s djecom te iz kojih razloga su one uvrštene u sferu dječje književnosti. Navodi kako su bajke izravan prikaz naroda koji ih priča i stvara. One pokazuju kako je taj narod rastao i razvijao se te se isto tako prenosi djeci koja se na nekoj svojoj razini mogu s njima povezati. Unatoč tome neki smatraju kako bajke nisu primjerene za djecu te im više škode nego koriste. Smatraju kako se bajke previše oslanjaju na maštu i praznovjerje, a premalo je u njih uključeno realnosti te to djeci iskrivljuje pogled na realan svijet u kojem se nalaze. Također spominju i traume koje djeca mogu stvoriti slušajući ili čitajući bajke koje u sebi sadrže zastrašujuće likove i događaje. Crnković navodi kako do traume uzrokovane bajkom dolazi zbog načina na koji se ona koristi. Osoba koja, s namjerom da zastraši dijete, čita bajku, koja sama po sebi nužno ne mora biti strašna i traumatična za dijete, potrudit će se da ju učini još strašnijom i živopisnijom nego ona doista jest. Uz protivnike bajki nailazimo i na pobornike koji se zalažu za bajke jer one razvijaju dječju maštu i doprinose djetetu na toj razini kreativnosti koju omogućuje samo kvalitetno razvijena mašta. Nadalje, djeca i sama traže da im se bajke čitaju, mnoštvo narodnih bajki smatraju se umjetničkim djelima kojima se djeca trebaju izlagati kako bi razvili pojam o umjetnosti i književnosti. Druge pogodnosti koje bajke imaju za djecu je prikaz borbe između čovjeka i prirode, junaci s kojima se djeca mogu poistovjetiti i dobrotu kojoj mogu težiti te uz bajke djeca doista mogu biti djeca. Uz sve navedeno lako je zaključiti kako je bajka zaista više korisna nego štetna za djecu. Kroz bajku djeci se ostvaraju mnogi putevi, maštanja i svjetovi koje mogu iskusiti samo u tom periodu dok su još djeca. Ne čitanjem bajki djeci se onemogućava potpun i kvalitetan razvoj koji je nužan kako bi postali odrasle osobe koje teže dobrome i pravednome i nastoje svoju realnost učiniti boljom (Crnković, 1984).

Kada se govori o povijesti bajke ona se već tridesetih godina 20. stoljeća promatra na kritički način. Bruno Bettelheim analizira bajke i govori o njihovu utjecaju na dijete. Bettelheim bajke promatra iz gledišta unutarnjeg razvoja djeteta te navodi kako bajke dopuštaju djetetu da

razumije stvarne životne nevolje na indirektan način. Bajke govore o odrastanju i omogućuju djetetu da se susretne s trajnim i privremenim rješenjima problema odrastanja. Govori i o podjeli likova na dobre i zle koja djeci lakše predstavljaju tu razliku, ali se unatoč tome uvelike razlikuju od stvarnosti s kojom će se djeca suočiti kada zaista kroče u svijet odraslih gdje ta distinkcija nije toliko jasno podijeljena. Prema Paoli Santagostino bajke koje su primjerene djeci su klasične bajke, one koje pokazuju da dobro može nadvladati zlo što djeci na svojevrsan način služi kao katarza. Djeca uživaju u takvim bajkama i mnogo puta traže da se iznova i iznova čitaju kako bi proživjeli što proživljava lik sa saznanjem da na kraju dobro ipak prevlada nad zlim. Ono na što Santagostino upozorava su bajke sa zlim završetcima koje djeca ne mogu prihvatiti kako bi ih prihvatio odrastao, već u njima izaziva tjeskobu. Bajke koje govore o dalekim krajevima i djetetu nepoznatim običajima su također nepogodne za dijete jer su, za njegov pojam o svijetu, udaljene od njega (Visinko, 2005).

Bajkama se u teoriji pristupa na različite načine te će se ovdje naglasiti tri pristupa: umjetnički, evolucijski i terapijski. Umjetnički pristup bajkama, kako navode Hameršak i Zima „... omogućuje umjetnički užitek, aktivaciju kreativne imaginacije i zaranjanje u svijet ispunjen nesvakidašnjim događajima i pustolovinama.“ Drugim riječima, na umjetničke bajke gledalo se kao na zabavu i razonodu za djecu koja će im ujedno i pružiti pogled u umjetničku sferu pitanja i književnosti. Drugi pristup, evolucijski, nastao je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, a oslonac mu je rekapitulacijska teorija (Hameršak i Zima, 2015). Rekapitulacijska teorija kaže kako ontogeneza ponavlja filogenezu, odnosno da razvoj organizma ponavlja svoju filogeniju (Levit i Hossfeld, 2019). U dječjoj književnosti, rekapitulacijskom teorijom smatra se razrješenje dubinskih problema u pojedincu i društvu. Ova teorija ubrzo je opovrgnuta. Terapijski pristup gleda na bajke kao na sredstvo za rješavanje problema. Djeca čitajući bajke mogu prevladati strahove i na neki način im bajke služe kao terapija za ono što ih plaši, uznemiruje i tišti u određenom trenutku (Hameršak i Zima, 2015).

3.2. Porijeklo bajke

Porijeklo bajki teško je odrediti te se razni autori osvrću na različite izvore. Navode kako se neke bajke razvijaju iz mitova, mladi narodi preuzimali su priče od starijih, narodi su uzimali priče i motive iz drugih naroda te ih prerađivali kako bi odgovarali njima te da je svaki narod stvarao slične priče koje su se temeljile na njihovim uvjetima života (Crnković, 1984). Smatralo se kako su bajke bile izričito usmena predaja priča koje su nastale u davnini, odnosno priče koje su se tisućama godina prenosile iz generacije na generaciju usmenim putem. Ovakve teze o dječjoj književnosti i bajkama smatraju se, kako navode Hameršak i Zima,

romantičarskim teorijama usmene književnosti. Ono što predstavlja problem ove teze je točnost informacije da se priča zaista prenosila usmenim putem i da je ostala ista kroz stoljeća i tisućljeća. Uz to dolazimo do nedoumice koliko je zaista ta priča stara, jer ne postoje konkretni dokazi kada je nastala. U kontekstu bajke i priče teško je razaznati koja je proizišla iz usmenih zapisa, a koja je prvo bila zapisana. Uz usmene i zapisane bajke postoje i autorske bajke koje su osmišljene od strane autora i u većini slučajeva ne proizlaze iz usmene predaje ili zapisa. Autorske bajke su slobodnije jer nisu unaprijed određene nekom shemom koju u većini slučajeva prate usmene ili zapisane bajke. Autorska bajka također ima likove koji su individualniji i kompleksniji te se način gradnje i stil također uvelike razlikuju od usmene i zapisane bajke. Zapisane bajke često su utjecale na usmenu predaju i mijenjale ju. Ono što tome ide u prilog su bajke koje su skoro identične, a pričaju ih ljudi različitih nacija. Vjerodostojnost takvih bajki kao usmene predaje ovdje je narušena te se s time na umu ne može primjenjivati termin usmena bajka ili narodna bajka, što su autori često koristili prilikom objavljivanja knjige (Hameršak i Zima, 2015).

3.3. Motivi u pričama i bajkama

Suvremena hrvatska dječja priča očituje se u izboru tema i motiva te načinu njihove obrade. Ono što se može smatrati suvremenim su priče koje nastaju od perioda sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća pa sve do danas. Počele su se razvijati priče koje imaju različite tematske i strukturne usmjerenosti, kao što su priče utemeljene na sjećanje na djetinjstvo, animalistička priča, priče dokumentarnog, novinarskog i književnoumjetničkog karaktera, lirske priče i mnoge druge. Devedesetih godina 20. stoljeća dolazi do novih promjena u tematskim okvirima koja je uvelike uvjetovana vremenom u kojem se živjelo. Nailazimo na tematike Domovinskog rata i religioznu tematiku u dječjoj književnosti općenito. Tema Domovinskog rata u tom periodu ipak je bila prisutnija u dječjim romanima, ali religiozna tematika prožima dječju priču (Visinko, 2005).

Motivi koji se susreću u duljim bajkama su: natprirodni protivnici (vještice, ljudožderi), natprirodni pomagači (vile i čovječuljci), čarolije i čuda (čarobnjačke sposobnosti i čarobni predmeti), ljubavni i bračni odnosi, podvizi i traganja, vjernost (vjerna žena, vjerni sluga), dobri i zli rođaci, više sile (božja pravda, proročanstva), tri svijeta (raj, pakao, zemlja) i realističke teme (odgovor na tešku zagonetku, mudri savjeti). U kraćim pričama javljaju se motivi svakodnevnog života kao što su: budale i pametni, krađe i podvale, okrutne obmane, preljubi (Crnković, 1984). Bajka je specifična po tome što se u njoj mogu pronaći prepoznatljiviji načini izražavanja, kao što su tipični početci i završetci, ponavljanja i varijacije istih motiva. U bajci

se isprepliću dva svijeta, zbiljski svijet i fantastični svijet. Narodna bajka razlikuje se u sadržaju po tome što nema psihološke karakterizacije likova već je jasno naglašena podjela na Dobro i Zlo koje se kontinuirano sukobljava (Visinko, 2005).

3.4. Morfologija bajke

Pojam morfologija u Hrvatskoj enciklopediji objašnjen je kao oblikoslovlje, odnosno temeljni dio gramatike koji proučava najmanje jezične jedinice i oblike promjenjivih riječi (Hrvatska enciklopedija, 2021). Morfologija bajke, uzevši u obzir objašnjenje pojma morfologije, smatra se temeljnim dijelom bajke, odnosno objašnjava najmanje jedinice bajke koje susrećemo u svim bajkama. Morfologiju bajke objasnio je Vladimir Propp u svome djelu *Morfologija bajke* gdje je svoj fokus stavio na narodnu bajku. Propp navodi kako se narodna bajka može proučavati kao funkcija likova zbog toga što se često događa kako je radnja u bajkama ista, ali imena likova se mijenjanju. Funkcije predstavljaju sastavne dijelove bajke, i to se smatra postupkom nekog lika koji određuje tok cijele bajke. Broj funkcija u bajkama je ograničen jer bajke imaju svoj tok i redosljed koji moraju pratiti, kako Propp napominje, „Krađa se ne može dogoditi pre no što se provale vrata.“ (Propp, 1982; str. 29). Uz to što ga se mora pratiti, redosljed je istovjetan. Kao zadnje obilježje bajke Propp navodi kako sve narodne bajke imaju istu strukturu, odnosno prva funkcija koju srećemo u bajci nastavlja se sljedećom koja uvijek slijedi iza nje:

„... ako funkciju koju srećemo na prvom mestu obeležimo slovom A, a funkciju koja (ako postoji) uvek sledi za njom- slovom B, onda će se sve funkcije koje bajka poznaje svrstati u jednu priču, nijedna od njih neće ispasti iz niza, nijedna ne isključuje drugu i ne protivreči joj.“ (Propp, 1982; str. 30.)

Svaka bajka započinje upoznavanjem likova i situacija u kojima se nalaze. Taj element bajke Propp određuje kao početnu situaciju i naglašava kako ona sama po sebi nije funkcija likova, ali je bitna za morfološko razmatranje bajke. Nakon početne situacije započinju funkcije kojih Propp navodi trideset i jednu. Ovdje možemo uočiti podjelu funkcija na one koje se događaju prije zapleta, koje određuju zaplet i one koje se događaju nakon zapleta. Prva funkcija prije zapleta je udaljavanje u kojoj se netko od obitelji udaljava iz kuće, odnosno odlazi na posao, u šumu, u trgovinu, u rat ili dolazi do smrti nekog od članova. Druga funkcija je zabrana, junaku se zabranjuje da nešto učini ili nekamo otiđe. Ova funkcija ne mora se nužno pojavljivati nakon udaljavanja, a kada se pojavljuje prije više je usmjerena ka naređenju gdje se glavnog junaka šalje da otiđe iz kuće u polje, šumu ili gdje god drugdje. Nakon zabrane dolazi do kršenja, ove dvije funkcije uvijek su povezane. U ovoj funkciji također upoznajemo junakova protivnika

koji unosi nemir. Sljedeće je raspitivanje gdje se protivnik raspituje o onome po što je došao. Odavanje je funkcija u kojoj protivnik dobiva dojavu gdje se njegova žrtva nalazi. Sljedeće slijedi podvala tokom koje protivnik nastoji nasamariti svoju žrtvu što uzrokuje funkciju suučesništva u kojoj žrtva dopušta da bude prevarena. U većini slučajeva žrtva je junak bajke.

Funkcije koje određuju zaplet su nanošenja štete, gdje protivnik nanosi štetu nekome iz obitelji junaka kroz otmicu, krađu, nanosi tjelesnu ozljedu, baca na nekoga čari, naređuje ili izvršava ubojstvo, prijeti brakom i mnoge druge štete. Jedna od funkcija je i nedostatak kada netko od članova obitelji nešto želi imati ili mu nešto nedostaje. Ovo se može gledati iz više perspektiva pa se navodi materijalni nedostatak ili pak nedostatak u obliku drugog ljudskog bića, kao što je zaručnica. Kada se nedostatak utvrdi o njemu se obavještava junaka od kojeg se očekuje kako će taj nedostatak nekako nadoknaditi, ova funkcija naziva se posredovanje. Junak potom može pristati na potragu ili odustati od nje i izazvati sukob, pa se ova funkcija naziva početak suprotstavljanja. Odlazak predstavlja junakovo napuštanje kući te Propp ovdje razlikuje junaka- tražioca koji odlazi jer je pristao da će pronaći ono što se smatra nedostatkom ili pak junaka-žrtvu koji ne odlazi na put u potragu. U ovoj funkciji upoznajemo se s novim likom u bajci, a to je lik darivaoca koji junaka sreće tijekom njegova putovanja i daruje mu čarobno sredstvo.

Funkcije nakon zapleta, odnosno tok radnje, započinju prvom darivaočevom funkcijom kojom se junak provjerava i priprema da dobije čarobno sredstvo ili pomoćnika. Ovo se može odvijati kroz izravno provjeravanje junaka, kao što je obavljanje određenog zadatka kako bi dobio nagradu, molbe da se nekoga oslobodi ili da im se učini usluga ili mu se pak nudi razmjena. Junakova reakcija je funkcija koja može biti pozitivna ili negativna tako da on ne prihvaća ili prihvaća provjeru, molbu ili uslugu. Funkcija stjecanja uslijedit će prijašnjoj funkciji i u njoj junak dobiva čarobno sredstvo koje može biti pomagač, predmet ili osobina. Nakon dobivanja sredstva junak odlazi na mjesto gdje se nalazi ono za čime traga, ta funkcija naziva se prostorno premještanje ili putovanje. Kada se pojavi na mjestu započinje borba, junak i protivnik započinju borbu, odnosno neki oblik borbe koji nije izravno fizički napad. U funkciji obilježavanja junak dobiva ozljedu ili neki predmet. Pobjeda sama po sebi već govori kako je junak pobijedio neprijatelja što dovodi do otklanjanja nevolje ili nedostatka koji je nastao u samom početku bajke. Povratak je zadnja funkcija i ona označava kako se junak pobjedonosno vraća kući.

Ostale funkcije su moguće peripetije u bajci, kao što je potjera (gdje junaka progone), spašavanje (junak se spašava od potjere), dolazak (junak stiže kući neprepoznat), neosnovani

zahtjevi (lažni junak postavlja neosnovane zahtjeve), teški zadatak (junak dobiva težak zadatak), rješavanje (junak rješava zadatak), prepoznavanje (junaka prepoznaju), razotkrivanje (razotkriva se lažni junak), preobražavanje (junak dobiva nov izgled), kažnjavanje (neprijatelj se kažnjava) i svadba (junak se ženi) (Propp, 1982).

3.5. Priče o životinjama

Djela u kojima se koriste elementi prirode i u kojima životinje zauzimaju glavnu ulogu djeci su posebno intrigantna i primamljiva. U pričama za djecu životinje su antropomorfno prikazane tako da se oblače u ljudsku odjeću, ponašaju se kao ljudi, žive kao i ljudi u kućama ili stanovima. Često se takav način prikazivanja životinja koristi u pričama za najmlađu djecu kako bi se ona lakše poistovjetila s glavnim likovima priče. U pričama za stariju djecu, pogotovo fantastičnim pričama, životinje su prikazane kao životinje, ali im se dodaju ljudske osobine, pogotovo govor. Ponekad su životinje u pričama prikazane realno te se neki njihovi životinjski postupci nastoje objasniti čitatelju (Crnković, 1984).

U dječjoj je književnosti jako često korišten simbol životinja. One se gledaju iz sfere antropomorfnih i realističnih. Antropomorfnim se smatra kada se životinji o kojoj je riječ pridaju neka ljudska svojstva, vještine ili ličnosti koje nisu svojstvene životinji, dok je realističan prikaz životinja prikaz koji iziskuje znanstvenu točnost te se udaljava od prikazivanja životinja kao sličnima s ljudima. Svrha uvođenja životinjskih likova u dječju književnost je zapravo prirodna povezanost djece i životinja. Kao što će mladunče prići drugom mladunčetu, tako će i dijete prići životinji. Ljudi su, također, oduvijek okruženi životinjama i moglo bi se reći kako je biološki uvjetovano da djecu privlače životinje. pisci dječje književnosti iskorištavaju dječju prirodnu privrženost životinjama i uvode ih u svoja djela. Već i u prvim knjigama za djecu, slikovnicama, nije rijetkost pronaći neko životinjsko biće kao glavnog lika. Ono što se najčešće događa kod dječje književnosti prožete životinjama je antropomorfno ponašanje koje očekuje od čitatelja kako će se s njime povezati. Već u davna vremena životinje su se koristile kao sredstvo kojim pisac šalje poruku. Basne su jedne od prvih pisanih izvora koje koriste antropomorfizirane životinje. One služe da čovjeka poistovjete s nekom osobinom koja je općepoznata za neku životinju i da ih putem priče nauče o posljedicama takvih ponašanja. Djeca, slušajući ili čitajući neke priče o životinjama, su u stanju u potpunosti se uživjeti u taj lik i doslovno shvatiti njihovu poruku. U današnjoj dječjoj književnosti često se koriste životinjski likovi kako bi se obradila i neka teška ili tabu tema kako bi se dijete na neki način udaljilo od direktne priče, ali i u jednu ruku prepoznalo sebe u istoj priči (Hameršak i Zima, 2015).

4. Dječja poezija

Dječja poezija pojavljuje se u životu djeteta već i u najranijoj dobi kroz pjesme koje roditelji recitiraju ili pjevaju djeci dok se igraju s njima ili pak u uspavankama kojima su stalno izloženi. U vrtićkoj dobi svakodnevno se susreću s pjesmama koje su pripremili odgajatelji te ih ujedno i tako sami uče i ponavljaju. Unatoč unaprijed pripremljenim dječjim pjesmicama ovdje se mogu spomenuti i recitacije i pjesme koje se djeca međusobno uče i koje koriste u zajedničkoj igri. Dječja poezija može se pronaći i u slikovnicama. Ono što dječju poeziju čini posebnom je njezin zahtjev da je se sluša i da se njezina ritmičnost i melodija prenosi tako jer dijete čitajući možda neće moći interpretirati pjesnikove riječi kao što to može odgajatelj ili učitelj. Poezija, kada se na dobar način predstavi djetetu može pridonijeti njegovu razumijevanju književnosti kao umjetnosti, ali može pobjeći i u drugu krajnost u kojoj će je dijete, zbog odraslih koji ju tako mrskom prikazuju, u potpunosti odbaciti. Poeziji treba pristupati s oprezom te ju na isti način birati i interpretirati djeci kako ih se ne bi od nje odvratilo. Neki smatraju kako dječja poezija treba biti poučna i kako bi se njome trebale prenositi norme i vrijednosti koje djeca trebaju usvojiti. U takvom razmišljanju zanemaruje se činjenica da dječja poezija treba prvenstveno biti dječja. Treba biti djeci primamljiva što se omogućuje igrom u pjesmi s kojim se djeca mogu poistovjetiti i koju mogu razumjeti (Crnković, 1984).

U hrvatskoj je dječja poezija relativno jasna i strukturirana, te Hameršak i Zima poeziju razvrstavaju na tri simboličke figure, to su: funkcionalna poezija, jezično i ludističko i poezije prevrata i nediscipline. Pod funkcionalnu poeziju navode pedagoški orijentiranu poeziju koja je bila česta u starijoj dječjoj poeziji, ali može se pronaći i u suvremenoj poeziji. Druga simbolička figura je jezično i ludističko koje karakterizira usmena i pučka poezija te nonsens. Ono što je svojstveno drugoj stilskoj figuri je depedagogizacija poezije. Zbog načina na koji je poezija pisana ona dopušta djetetu da čitajući ju uroni u svijet igre, te je za razliku od funkcionalne mnogo slobodnija u izražaju. Ovdje se ne stavlja naglasak na tematsko određenje pjesama već na jezični izražaj koji se koristi kako bi se pokazala kakva humoristična slika ili omogućila igra riječima. Treća simbolička figura, figura prevrata i nediscipline, kao učestalu tematiku koristi poeziju o „strašnoj djeci“ i paradigmu straha i smrti. Kao i u ludističkoj, ovdje se ne nailazi na pedagoške insinuacije. Pjesme koje pripadaju trećoj simboličkoj figuri često nisu dobro prihvaćene kao materijal za djecu, unatoč nekim humoresknim događajima one se više baziraju na zastrašivanju djeteta. Od gore navedenih stilskih figura, prva i druga su ipak najzastupljenije u suvremenoj dječjoj poeziji (Hameršak i Zima, 2015).

„Teorija dječje pjesme i pjesništva, kao što smo pokazale, kompleksna je i nadaje se čak i ponešto nepreglednom, no ključna su mjesta čitanja, kako se čini, odnos djeteta i jezika (zvuka, zvučnosti, ritma, značenja) te promjenjive koncepcije dječjeg i djetinjstva koje, u svim razdobljima proizvodnje i teorije dječje poezije, reguliraju koncepte primjerenosti i neprimjerenosti djetetu.“ (Hameršak i Zima, 2015; 279. str.)

Diana Zalar navodi po čemu je dječja poezija drugačija od poezije za odrasle. Jedan od razloga je to što se obraća dječjim mogućnostima doživljavanja. Poezija koja je pisana za suvremenu djecu mora uzeti u obzir ono što je danas djetetu blisko, a to više nije ono što je prije bilo. Današnji junaci imaju pustolovine na raznim mjestima, kao što je svemir. Ritam je drugi razlog zašto je dječja poezija drugačija od poezije za odrasle. Sve što nas okružuje je u nekom ritmu, disanje, godišnja doba pa čak i štropot kiše. Ritam je taj koji gradi prozu. Rima i zvučnost, također, je veoma bitna kada se govori o poeziji za djecu jer djeca zaista pokazuju veliko zadovoljstvo kada se pjesma rimuje. Ujedno im je tako i lakše pamtljivo. Zvučnost pjesme očituje se u kombinacijama riječi. Mašta je svojstvena djeci i u pjesmi se ona izražava kroz različita osjetila. Djeca, pogotovo kada su jako mala, ovise o svojim osjetilima kako bi se mogli bolje upoznati s okolinom u kojoj se nalaze. Ono što je bitno naglasiti kada govorimo o osjetilima kod djece je da dijete mora prvo nešto iskusiti kako bi imalo priliku u pjesmi isto prepoznati. Ako pjesma govori o hladnoći mora, dijete se ne može s tim povezati ako nikada nije bilo u kontaktu s morem (Zalar, D., 2002).

4.1. Povijest dječje poezije

Možemo razlikovati tri razdoblja dječjeg pjesništva, a to su starije, novije i suvremeno razdoblje dječjeg pjesništva. Do 20. stoljeća vlada starije doba koje je karakteristično po tome što se pjesme grade na metričko-ritmičnim i motivskim odrednicama. Pjesnik je, stvarajući pjesme za djecu, uzimao usmene metričke modele kojima je objašnjavao motive iz svakodnevice i potom ih bogati poukom. Ovakvu poeziju uvelike su pisali učitelji te je bila orijentirana na poučavanje (Hranjec, 2006). Dječja poezija koja se koristila u odgojne svrhe često je slala djeci poruke koje bi se mogle nazvati problematičnima. Iako je nastojala kod djece usaditi poštovanje prema odraslima, posebice roditeljima, zanemaruje činjenicu kako nisu svi roditelji isti i kako bezuvjetna ljubav djeteta prema roditelju nije prava poruka za svako dijete. Dakako nametanje patriotizma i domoljublja ograničava slobodu kojom se poezija uobičajeno diči (Zalar, I., 1991). Drugo razdoblje dječje poezije započinje početkom 20. stoljeća, a završava pojavom Grigora Viteza 1956. Polako dolazi do prestanka poučavateljske funkcije dječje književnosti, ali je ona još uvijek usmjerena na pjesme o djetinjstvu. Zatim dolazimo do

suvremene dječje književnosti koja nam prikazuje sasvim drugi vid dječjeg stiha. Dolazi do pojave ludizma u dječjoj poeziji, do jezičnih igara, slikovne poezije, nonsensa i oduzimanja aspekta pouke iz dječje poezije. Ono što je također velika prekretnica ka suvremenoj dječjoj poeziji je to što se više ne piše o djetinjstvu, već autor, pjesnik, i sam u svojim pjesmama postaje dijete. Ulazi u svijet djeteta i omogućuje si oslobođenje onog naivnog i igrivog što je s godinama već zaboravio (Hranjec, 2006).

U starijoj dječjoj poeziji nailazi se na pjesme koje su pratile određeni uzorak te se držale normi postavljenih i primjerenih tome vremenu. Poistovjećuje samu sebe s onim što škola očekuje, te ne čudi kako je poezija tada više težila obrazovnom nego zabavnome (Zalar, I., 2007). Dječje pjesništvo u hrvatskoj s publicističke je strane poticalo pedagoške, odnosno religiozne i patriotske pjesme. Kasnije se uvodi i koncept domoljublja. Dječje pjesništvo u njemačkoj pak zanemaruje pedagoški aspekt pjesama i koncentrira se na njenu oslobađajuću ulogu, nedisciplinu, humornost i kaotičnost, a kao temeljne karakteristike dječje poezije navodi ritmičnost, monotoniju i rimu (Hamersšak i Zima, 2015). Novija poezija za djecu izlazi izvan okvira i normi i postaje igra sama po sebi. Pjesnici slobodno pišu ne zamarajući se s brojem stihova ili strofa. Nerijetko se događa kako pjesnici krše gramatičke norme kako bi uspješno prenijeli svoju ideju na papir. Uživljavaju se u svijet djeteta te pjesnici pišu na način na koji bi se neko dijete zaista igralo. Današnja poezija nastoji se povezati sa svojim čitateljem na dubljoj razini, tako i dječja poezija pokušava sadržaj prenijeti tako da ga dijete razumije i tako da mu je blisko koristeći se dječjom spoznajom svijeta (Zalar, I., 2007). „Dok je dječje pjesništvo 19. stoljeća, pa pretežito i 20., bilo opterećeno moraliziranjem i dogmatičnom pedagogijom, pretvarajući se često u dosadne rimovane pouke, suvremeno je dječje pjesništvo slobodno u idejama, slikama i leksiku, igrivo, maštovito i nesputano. „ (Zalar, I., 2007;12. str.)

4.2. Razlike stare i nove dječje poezije

Razlike između starije dječje poezije i nove dječje poezije primjećuju se u izražajnim sredstvima i duhu poezije. Motivi u dječjoj poeziji nisu doživjeli velike promjene zbog toga što dječje poimanje svijeta ostaje isto unatoč vremenu u kojem dijete odrasta. Prvo s čime se dijete susreće je njegova bliža okolina, to jest obitelj i svakodnevni predmeti, potom priroda i životinje. Razlika između motiva starije i novije poezije vidi se u glavnom liku. U starijoj poeziji glavni lik je uglavnom majka koja djetetu pruža ljubav i njegu, kasnije se tek uvodi otac i njegova uloga u obitelji i društvu. U novijoj poeziji otac postaje češći lik poezije. I u starijoj i u novijoj poeziji nailazimo na humor i pjesme čiji je glavni cilj nasmijati čitatelja, ali razlikuju se po tome što starija poezija nasmijava čitatelja nekim smiješnim događajima, a novija poezija

uvodi nonsens, to jest besmislen poredak ponekad nepostojećih riječi koje čine humorističnu pjesmu. Prema svemu rečenom, razlike u motivima su male i nije se mnogo toga promijenilo, a glavne promjene su u načinu pisanja poezije. Starija poezija smatrala je kako djeca u svojim pjesmama očekuju pravilnost u ritmu, rimi, jednostavno i razumljivo izražavanje. U to vrijeme prevladava rimovani dvostih s jednakim brojem slogova u stihu, strofa od četiri stiha. Rime su bile poredane na način -a -a, ponekad -a -b -a -b ili -a -b -b -a. U novijoj je poeziji potpuna sloboda pjesnika da odabere kako će pisati pjesme. Nema određene rime, nema određenog broja stihova i slogova, sve je na volju pjesnika. Kada se govori o duhu poezije misli se na to da li je poezija napisana s namjenom da educira dijete ili da ga zabavi. Ni novija ni starija poezija ne mogu se odvojiti od edukativne svrhe poezije jer unatoč tome što je postala slobodnija, i novija poezija nastoji djetetu prenijeti znanja (Crnković 1984). Stara dječja pjesma gotovo uvijek ima jednak broj slogova u stihu te se odlikuje točnim podudaranjem jednog ili više slogova na završetku stiha. Stara dječja poezija pokazuje strogu privlačnost metra i ritma. Nova dječja poezija također uvelike koristi rimu, ali se velika razlika vidi u duljini upotrijebljenih stihova. Suvremeni pjesnici pokazuju kako se ne zamaraju duljinom stihova kada smišljaju svoju poeziju niti broje stope u stihu. Ritam u novoj dječjoj poeziji je brži i življi te uvelike nalikuje na svakodnevni govor. Stariji pjesnici koriste unaprijed postavljene sheme za pisanje dječje poezije te je jasno vidljivo kako pažljivo važu i odmjeravaju svaki stih i svaku strofu da bi njihova pjesma mogla biti viđena u školskim čitankama. I. Zalar primjećuje kako se i u starijoj i u novijoj poeziji nastavlja trend narativnosti. Djeca su takva da vole priče, vole kada se nešto događa, vole anegdote (Zalar, I., 1991).

"Shvaćanje djeteta, dopuštanje djetetu da bude dijete, igra u kojoj se mogu zanemariti neki zakoni realnog svijeta, necmizdravost, samostalnost djeteta bez pretjeranog vezanja za majku ili baku, shvaćanje dječjeg doživljaja okoline kao ozbiljnog doživljavanja svijeta i poštivanje dječjeg iskustva, svijest o tome da suvremeno dijete drugačijim uvjetima i u drugoj obiteljskoj klimi, vedrina koja proizlazi ne iz deklarativnosti i velikih fraza, nego iz bogatog doživljavanja običnih stvari, kombinatorika mogućeg i nemogućeg i blistavi humor u igri riječima i paradoksima koji traži duševnu živost- evo, to su neki od elemenata od kojih je sazdana atmosfera, duh nove dječje poezije.“ (Crnković, 1984; 96. str.).

4.3. Pristupi dječjoj poeziji

I. Zalar govori o dječjoj poeziji kao o umjetnosti te navodi kako bez umjetnosti nema prave dječje poezije. Iz njegova viđenja dječja pjesma je umjetnost, ali postoje i autori koji se s tim gledištem ne mogu poistovjetiti. Iz tog razloga navodi tri pristupa ili shvaćanja dječje poezije. Prvi pristup očituje se u shvaćanju dječje poezije kao dijelom sveukupne poezije, ali s

pogledom iz dječjih interesa i djeci bliskim događajima. Ovaj pristup navodi motive koji su specifični za dječju poeziju, a to su: dječje igre i sanjarenja, obiteljski dom, pothvati i uzbuđenja, škola, zavičaj, ulica, svijet biljaka i životinja, prva ljubav. Motivi su specifični jer se odnose konkretno na fenomen djetinjstva, ono što je djetetu blisko i lako shvatljivo. Zastupnici ovog pristupa orijentiraju se dječjom dobi kao granicom između dječje i ne dječje poezije. Drugo shvaćanje dječje poezije je da su dječje one pjesme koje su djeci pristupačne. Ovaj pristup zalaže se za pjesničku slobodu koja pjesniku omogućava da koristi strukturu stiha koju on smatra prikladnom za pjesmu, da se odmakne od postavljenih motiva dječje poezije te da se u pisanju vodi ka užitku djece prilikom čitanja. Specifično kod ovog pristupa je da ona nije eksplicitno formulirana već je uočljiva iz predgovora i sadržajima raznih antologija. Treće shvaćanje dječje poezije govori o posebnoj razini dječje pjesme koja se očituje u specifičnom gledanju na svijet. Ovdje se zapravo govori o dječjem pogledu na svijet, odnosno o nevinom i naivnom pisanju poezije kao što bi to i neko dijete napisalo. Poezija bez dodatnih metafora, napisana od strane odraslog s dječjim umom. Za svaki od navedenih pristupa moguće je navesti i neke negativne strane. Kada se govori o trećem pristupu glavna problematika je zanemarivanje čitaoca. Pjesnici svoju poeziju pišu na naivan način ne razmišljajući potom o tome hoće li djeca prihvatiti takvu poeziju. Naravno mora se naglasiti kako je takva poezija ipak djeci bliska i privlačna. Kada se govori o prvom pristupu može se primijetiti kako su pjesnici vođenim namjenom i školskim načinom pisanja poezije. Dakako da svako shvaćanje ima i svojih pozitivnih strana, te ovdje I. Zalar navodi kako je prvi pristup onaj koji nam je dao okvir što je dječja poezija i koja tematika je najrasprostranjenija u dječjim pjesmama. Drugo shvaćanje osvijestilo je kako nema jasne granice u poeziji te kako i pjesma kojoj nedostaju motivi izrečeni u prvom pristupu može biti dječja poezija, ako ju je dijete svojevrijedno izabralo i uživa u njoj dok ju čita. Treće shvaćanje promatra dječju pjesmu kao književan čin i izražava srž dječje poezije (Zalar, I., 1991).

4.4. Dječji stih

„Odgovor nam je potvrdno, a može se odmah reći da je dječji stih ritmizirana, vedra (humorna) jednostavna igra, sve ono, dakle, čime se može opisati i njegov subjekt i čitatelj u stvarnoj zbilji.“ (Hranjec, 2006; str. 13-14). Hranjec navodi kako je dječja poezija ritmizirana, a razloge za to pronalazi u djetetovoj prirodnoj sklonosti ritmiziranom govoru koji učestalo susrećemo u pjesmama za najmlađe te u slikovnicama. Djeca već i sama zapamte ono što smatraju interesantnim i što im zvuči zabavno, te se zato pjesnici, uz ritam, okreću rimi i onomatopeji te tako omogućuju djeci da uživaju u njihovim stihovima te da ih zapamte. Nadalje

navodi da su dva osnovna elementa dječjeg stiha njegova vedrina i igra koje se svojevrsno i međusobno isprepliću i nadopunjuju, jer je priroda djeteta da se igra, a humor od čitatelja zahtjeva mogućnosti igre kako bi bio shvaćen. Igrivost i vedrinu u dječjim stihovima možemo vidjeti kada se pjesnik odluči poigrati s onomatopejom, prefiksima i sufiksima, odnosno njihovim nedostatkom, kada nastane grafička poezija, oduzimanjem interpunkcijskih znakova te fonemske, morfološke i sintaktičke igre. Kao zadnje obilježje stiha, Hranjec navodi narativnost, koja je u dječjoj poeziji itekako prisutna i vidljiva kao pripovijedanje priče, iznošenje zgodna. Djeca trebaju takvu narativnost jer će samo dinamičan, razigran i maštovit stih privući pažnju djece (Hranjec, 2006).

Ludizam u dječjim pjesmama je zapravo igra, odnosno duhovitost i poigravanje s riječima i poezijom općenito. Pjesnici se mogu igrati na različite načine od kojih D. Zalar navodi igranje složenicama u vlastitim imenima, igre fonema i onomatopeje, igre jednakim fonemskim skupinama, igre kraćenjem i oživljavanje sintagmi. Igranje složenicama u vlastitim imenima je kombiniranje imena likova tako da se njima izražava ono što likovi rade, recimo krava Pasitrava. Igre fonema i onomatopeje su kada glasovi (npr. š, ž, č) preuzmu pjesmu i daju joj određeni smisao. Glasovima se također mogu davati antropomorfne osobine koje ih čine privlačnijima djeci, na primjer Neustrašivi Š Šumi iz pjesme Zvonimira Baloga Š. Onomatopeja je stvaranje riječi oponašanjem zvukova iz prirode, što je djeci zabavno i interesantno te je uvijek dobrodošlo u dječjoj poeziji. Najčešće su to zvukovi koje proizvode životinje ili koji su mogu pronaći u prirodi, kao što je šum vjetra u krošnji stabla, ali možemo naići i na pjesme koji oživljavaju objekte iz svakodnevnog života, kao što je cipela, šešir ili školska ploča. Igre jednakim fonemskim skupinama su, kako to opisuje Diana Zalar, igre skrivača u dječjoj pjesmi. Jednake fonemske skupina sakrivene su u različitim riječima i stihovima kako bi ih djeca mogla pronaći i kasnije povezati kao osnovu za neku riječ. Kao primjer može se navesti pjesma Zvonimira Baloga *Na kongresu lavova* gdje je riječ lav upotrijebljena u raznim kombinacijama od kojih su neke gLAVa gologLAVA, sLAVina, LAVor. Ovdje se pjesnici također igraju i samim riječima koje kasnije spajaju u jedno, kao što je na primjer vuk dlaku i vukodlak, te se riječi mogu okretati naopačke i stvarati neki sasvim novi i humorističan događaj. Tvorbene igre kraćenjem oblika riječi ili rečenice omogućava pjesnicima tvorenje novih i humorističnih riječi koje će zabaviti djecu. Ovakav način igre u pjesmi podsjeća na razvojni period u kojem dijete samo smišlja nove riječi putem gramatičkih pravila koje je unaprijed usvojilo, kao što je na primjer poljuljkaj me umjesto zaljuljaj me dok se igra u parku. Kada pjesnik odluči kratiti riječi može postići ritam u pjesmi koji može za djecu

biti lako pamtljiv, kao što je to kod pjesme Stanislava Femenića Četka „ Jedna četka, Etk - Ka“. Pjesnici se također igraju i gramatikom, izostavljaju interpunkcijske znakove, stavljaju pogrešne deklinacije, a povremeno zaboravljaju i velika slova. Često se mogu vidjeti i skraćenice u pjesmama za djecu kao što je str., ili pak način pisanja pjesme svojstven današnjem dopisivanju putem mobilnih telefona (u pon, np i mnogi drugi). Sintagma je spoj dviju punoznačnih riječi, a oživljavanje okamenjenih sintagmi ovdje se odnosi na sasvim nov spoj dviju riječi koji odgovara ludističkoj poeziji i nadodaje na dozu humora i igrivosti kod poezije. Primjer toga može se vidjeti u pjesmi *Vrlo briga, baš nas važno* Miroslava Dolenea Dravskog gdje je već u nazivu pjesme vidljivo kako nešto nije sasvim u redu s poretkom riječi. Uz navedene igre postoji ih još mnogo i teško ih je objediniti sve, jer u ludističkoj pjesmi sve je dopušteno i sve se može, dokle god je zabavno za pjesnika i čitatelja. Ovakve pjesme kod djece mogu stvoriti točnu sliku onoga što je pjesnik htio prenijeti, bilo ritmom, rimom, poretkom riječi, izgledom same pjesme ili ponavljanjem pojedinih sintagmi. Ludistička je pjesma igra kao i svaka druga i omogućuje djetetu da vidi, čuje i osjeti nešto novo i nešto poznato u isto vrijeme (Zalar, D., 2002).

4.5. Pjesme o životinjama

Životinje su velik dio djetetova života te ne čudi kako se često pojavljuju i u pjesmama za djecu. Oni koji u svojoj književnosti koriste motiv životinja mogu sa sigurnošću znati da će se djeca barem malo za njih zainteresirati. Ono što I. Zalar primjećuje proučavajući dječju poeziju je to kako se stara i nova dječja poezija razlikuju i kada se govori o motivima životinja u pjesmama. U staroj se dječjoj poeziji nailazi uglavnom na domaće životinje kao što su pas i mačka, te lastavice, vrapci i mnoge druge. U starijoj dječjoj poeziji pjesnici prikazuju životinje na antropomorfni način učestalo ih koristeći za prenošenje pouke djeci. U suvremenoj dječjoj animalističkoj poeziji još uvijek prevladavaju standardne životinje, ali se mijenjaju struktura i karakter pjesama. U starijoj poeziji vidi se prevladavanje zbiljskih diskripcija, didaktičkih uputa te katreni, dok se kod suvremen poezije pojavljuje maštovito sanjarenje, igra i raznolikost u stihovima i strofama te humor (Zalar, I., 1991).

5. Tabu teme

Tabu teme najizraženije su kada se govori o književnosti za djecu. Djeca su naivna i nevina bića koja je potrebno štititi od vanjskih utjecaja koji im mogu na bilo koji način naškoditi. Tako i pisci i pjesnici koji svoja djela rade za djecu nastoje izbjeći teme koje se smatraju neprimjerene za djecu, na primjer razvod braka, smrt, zlostavljanje, ljubav i mnoštvo drugih tematika. U starijoj dječjoj književnosti teško se moglo naići na teme koje su se smatrale

neprikladne za dječje oči ili uši, ali sada, u suvremeno doba dječje književnosti, sve je više takvih djela koja nastoje na neki način djeci objasniti više o tabu temama i sam pojam tabu više se ne može gledati iz kuta iz kojeg se prije na njega gledalo. U novijoj dječjoj književnosti tabu ne postoji i pisci imaju slobodu napisati što žele, dakako imajući na umu da je to sročeno tako da nije pretjerano eksplicitno i uvrjedljivo za čitaoca, pogotovo kada je čitalac dijete. I. Zalar u okviru tabu tema spominje pojavu dječje ljubavne lirike koja se u vrijeme starije dječje poezije, odnosno pedagoške poezije, nije nalazila u pjesmama za djecu kako dječji odgoj ne bi bio ugrožen. Ovom su se tematikom u Hrvatskoj prvi bavili Stjepan Jakševac i Mladen Kušec. Naši pjesnici o ljubavi govore u pjesmama kroz anegdote i emotivnim slikama kao što su zbunjeni pristupi dječaka djevojčicama, mali darovi, nespretno udvaranje te prva erotska buđenja i sanjarenja. Drugu tabu temu koju I. Zalar spominje je druga strana dječje naravi. Ovdje se referira na mišljenje kako su djeca uistinu altruistična i dobra te kako se isto to mora odražavati u poeziji kako bi se djeci dao dobar primjer ponašanja. Ono što se često zaboravljalo je kako ni djeca, kao ni odrasli ljudi, nisu istinski dobra. Prije kada se djecu prikazivalo kao nestašnu u dječjim pjesmama, uvijek je slijedila pedagoška mjera kako bi se takvo ponašanje ispravilo, ali je dakako uvijek bilo riječi samo o anegdotama, a ne da su djeca uistinu takva. Goran Babić 1973. godine objavljuje zbirku *Strašna djeca* koja u potpunosti skreće s puta idealiziranja dječje naravi i prikazuje djecu u najgorem izdanju. Koristi se motivima zlobe, tučnjave, ljubomore, pobune protiv roditelja te smrti. Iako su njegove pjesme pomalo zastrašujuće još uvijek se spominju neke tematike koje su bile skrivene. Dječji nestašluk je svakodnevica dječjeg života i potrebno je uvrstiti ju u poeziju za djecu. Nije uvijek sve bajno i bajkovito kako to neki pjesnici prikazuju te djeca iz pjesama mogu štošta novoga saznati i mogu se poistovjetiti s junacima pojedine pjesme (Zalar, I., 1991).

5.1. Pobožna dječja književnost

Božja prisutnost u dječjoj književnosti u svijetu može se primijetiti još za vrijeme djelovanja braće Grimm i Hansa Christiana Andersena u 19. stoljeću. U svojim djelima često se koriste motivima iz Biblije koji, iako je ovdje riječ o bajkama, ne nadilazi čudesnost neke bajke, već se uklapa i objašnjava poučnost te bajke. Kroz svoja djela nastojali su prikazati Boga koji je uvijek prisutan, pa čak i kada se isprepliće s čarobnim događajima. Od ključnih osoba koje su pisale pobožnu dječju književnost Hranjec još navodi i Selmu Lagerlöf te njezine *Legende o Kristu* u kojima djeci pruža život Isusa Krista kroz priče o njegovu životu. Zbirka priča posebna je po tome što prikazuje neke događaje koje nalazimo u Bibliji i događaje koje je osmislila spisateljica, ali sve u svrhu predstavljanja Isusa djeci i približavanja njegove priče

i njegova života mladima. Kada se govori o Hrvatskoj, Hranjec stavlja početak nabožne dječje književnosti još za vremena usmene književnosti kao što su brojalice. U 19. stoljeću napominje djelovanje Ivana Filipovića i njegova objavljivanja pjesničkih i prozih tekstova u časopisu „Bosiljak“. Hranjec također navodi kako je mnoštvo tekstova nabožne tematike namijenjene djeci doživjelo svoju objavu baš u časopisima kao što su „Bosiljak“, „Bršljan“ i „Smilje“. Autori su često napravili prerade nekih poznatih biblijskih događaja u stih ili prozni tekst te ih potom objavljivali u gore navedenim časopisima. Glavni cilj takvih tekstova zapravo je bilo jačanje vjere kod mladih naraštaja. Iz današnjeg kuta gledanja, Hranjec zaključuje kako je nabožna dječja književnost iz 19. stoljeća „bila i ostala važna karika u afirmiranju dječje hrvatske književnosti“ (Hranjec, 2003; str. 44). (Hranjec, 2003)

Dječja književnost nastala u religiozne svrhe u Hrvatskoj, prema Fontani, započinje djelovanjem Antuna Vjekoslava Truhelke u 19. stoljeću, autora prve hrvatske dječje pjesmarice u kojoj se nalaze crkvene i svjetovne pjesme. Prije su pobožne pjesme za djecu bile u skladu s pedagoškim standardima koji su pratili to vrijeme, poučnost i strogost. Pjesme tog doba korištene su u školske i crkvene svrhe te su u djeci budile strah. Antun Truhelka u svoje pjesme uvodi igrivosti i prilagođava pobožne pjesme djeci i njihovu načinu razumijevanja. Pjesme koje piše nastoje kod djece pobuditi duhovnost bez zastrašivanja i prikazati djeci, na njima razumljiv i prihvatljiv način, Boga kao dobro, a ne kao neko koga je potrebno bojati se (Mihanović-Salopek, 2019). Do danas se zadržalo ono što je Antun Truhelka započeo te se i nadalje djeci predaje riječ Božja kroz različite književne uratke. Glavnina pobožne dječje književnosti je upoznati djecu s kršćanstvom kroz njima razumljiv jezik i približiti ih Bibliji i događajima koje u njoj nalazimo. Sva dječja književnost nastoji iz perspektive djeteta objasniti pojedini događaj, a pobožna dječja književnost stavlja Biblijske događaje i priče u kontekst razumljiv djetetu, odnosno povezuje priče iz Biblije s djetetovim iskustvima i tako približava djetetu Bibliju (Fontana, 2009).

Kršćanstvo je imalo velik utjecaj na hrvatsku dječju književnost uvelike zbog kršćanske tradicije koja je ukorijenjena u hrvatski narod. Pisari često koriste određene kršćanske motive, kao što su kršćanski blagdani, odnos dobra i zla, svetost, požrtvovnu ljubav, kušnju, napasti, križ i smrt. Navedene motive najviše pronalazimo u djelima Ivane Brlić-Mažuranić i Jagode Truhelke. Iako su ponekad eksplicitni i lako ih je raspoznati, povremeno su sakriveni i utkani u djelo tako da ih čitatelj ne primijeti u prvom čitanju (Milković, 2011). Kršćanski motivi u dječjoj književnosti mogu djeci približiti dio motiva koje susrećemo u Bibliji i na neki njima blizak način im objasniti značenje pojedinog motiva. Takva djela koja ih približavaju

kršćanskom životu u odrasloj dobi ostaju s njima kroz cijeli život i na njihovo iskustvo u mladosti samo se nadograđuje.

Hranjec kao sljedeće razdoblje koje obiluje nabožnom dječjom književnosti spominje doba Domovinskog rata. U vrijeme i kratko nakon Domovinskog rata mnogo pisaca iz njega dobiva inspiraciju za svoja djela te tu inspiraciju usmjeravaju prema najbitnijoj misli u doba velike tragedije, prema vjeri. U stanju bespomoćnosti kao što je bio Domovinski rat ljudi su se morali okrenuti prema nečemu što je za njih prisutno i stabilno, a to je vjera u Boga koja daje ljudima nadu kako će i ovo kroz što prolaze jednom završiti. Neki pisci dječje književnosti koje Hranjec spominje, a koji su doprinijeli vapajima Hrvata su Stjepan Tomaš i njegov *Mali ratni dnevnik*, Nada Iveljić sa *Čuvaricama novih krovova*, Nikola Pulić sa svojim djelom *Čuvari amfora* te Anica Gjerek i Maja Gjerek-Lovreković sa svojim djelom *Zvezdana košulja* (Hranjec, 2003). Djela kao što su ova prikazuju kroz što su sve prolazili ljudi za vrijeme Domovinskog rata i ujedno mogu prikazati njihov način razmišljanja koji je okrenut ka iščekivanju spasenja. Nada i vjera su jedine koje spašavaju čovjeka kada je bespomoćan, a ovim djelima spisatelji su omogućili odraslima i djeci da se nastave nadati i moliti i da će ih Bog spasiti i nagraditi.

Nabožna dječja književnost, kako napominje Hranjec, ima neke zajedničke stilskoknjiževne značajke. Prva koju spominje je san koji glavnom liku pruža uvid u ono najljepše što čovjek može doživjeti, ali dakako za života je dostupno samo u snu. San obiluje nezemaljskom stvarnosti i liku prikazuje ono što je dosad neviđeno. Sljedeće je ono bajkovito što možemo pronaći u kršćanskoj priči. Može biti prikazano motivacijski ili naracijski, ali posebnost je u tome što je to bajkovito i čudesno zapravo biblijsko čudo. Učestalo je da se u ovakvim pričama čuda događaju u vrijeme Božića. Dakako da je kršćanska priča nastala i u socijalnom okviru, te se tu uvelike dotiče bogatstva i siromaštva. Uglavnom su siromašni, pogotovo djeca, Bogu bliži zbog neimaštine i dobrote koja im je svojstvena, dok kod bogatih obitava zloća te oni uglavnom lošije prolaze u ovakvim pričama. Stapanje je sljedeća značajka, ona nam govori o pretapanju zemaljskog i nebeskog, odnosno o nagradi. Kada čovjek za života mnogo pati, ali zadržava svoje dobro srce, dobiva Božju nagradu u obliku ulaska u raj. Dobri i zli likovi su glavina bajki, ali i kršćanskih priča. Dobro je dakako Bog, dok je zlo Vrag. U većini slučajeva Bog ili Vrag prilaze običnom čovjeku u nekom drugom obliku (npr. starac, neznanac), Bog traži pomoć, a Vrag mami novu žrtvu. Reakcija čovjeka je ono što pokreće priču, hoće li pasti na slatkorječivost Vraga i hoće li pomoći Bogu kada mu je potrebno. Rastavljanje duše od tijela također je jedan od značajki kršćanske priče i događa se kada je lik

u stanju između života i smrti. Rasplet je sam kraj kršćanske priče i on uvelike donosi pouku ili nagradu za onoga koji je dobar i ustraje u svojoj vjeri (Hranjec, 2003).

Uz nastojanje dječje književnosti da približi Božju riječ djeci, ona nastoji biti pratnja i sredstvo odgoja djece kao kršćana. Odgoj za kršćanstvo proizlazi prvenstveno iz obitelji koja se odlučuje da će svoje dijete odgajati u kršćanskom duhu. Kao roditelji ili skrbnici tog djeteta imaju pravo odabrati način na koji će njihovo dijete biti odgajano te također imaju pravo birati koji će vrtić pohađati, hoće li sudjelovati u podukama iz vjeronauka i dakako koja književna djela će se djetetu čitati. Aračić govori što sve obitelj nudi društvu i zajednici u kojoj se nalazi te se sve te sastavnice mogu prenijeti na dijete, ali neke od ključnih koje roditelji pružaju djeci putem kršćanskog odgoja su prihvaćanje različitosti, recipročnost u odnosima, poštovanje i odgoj za samostalnost. Kroz interakciju sa zajednicom i Crkvom roditelji upotpunjuju svoje dijete i grade ga u osobu koja će moći iste vrijednosti prenijeti svojim potomcima. Odgoj za kršćanstvo pridonosi zajednici koliko i djeci te se uz dobar odabir kršćanske dječje književnosti te vrijednosti mogu samo još dublje usaditi u dječji život i shvaćanje svijeta oko sebe (Aračić, 2017). Uz obitelj koja igra ključnu ulogu u odgoju djece ka kršćanskom nahođenju, Gasol govori i o animatoru koji je spreman poduzeti nužne korake kako bi uveo djecu u kršćanski način života. Animator je osoba koja je spremna slušati probleme djece i savjetovati ih u duhu Božjem, osoba koja se uključuje u zajednicu i osoba koja prenosi riječ Božju mladim naraštajima uzimajući u obzir vrijeme u kojem danas živimo: „... s razumljivim pripovjedačkim govorom koji obnavlja navjestiteljski stil Isusa iz Nazareta i izražava vjeru u kulturalno prihvatljivim i shvatljivim oblicima...“ (Gasol, 2006; str. 382). Iako se animator ovdje odnosi na osobu koja je prisutna i uživo prenosi djeci riječ Božju, možemo ju protumačiti i kao spremnost pisca da učini isto svojim djelima. Animator predstavlja osobu koja je spremna posvetiti se djeci i prikazati im samu srž kršćanstva kroz svoje pripovijedanje, a pisci koji stvaraju djela za djecu, pogotovo kršćanske tematike, su upravo to (Gasol, 2006). Odgoj za kršćanstvo odvija se kroz mnoge čimbenike: roditelje, odgojitelje, učitelje i književna djela. Kada se neko dijete zaista nastoji odgajati u kršćanskom duhu sve sastavnice moraju djelovati zajedno i biti usuglašene u svom naumu. Dakako da kršćanski odgoj prvenstveno kreće od roditelja, ali oni su ti koji će uputiti ostatak društva kako da pristupaju njegovu djetetu i kako da im prenose Božju riječ. U tom pogledu najbitnija je književnost koja direktno ili indirektno uvodi dijete u kršćanski život.

6. Josip Sanko Rabar- biografija

Josip Sanko Rabar rođen je 17. kolovoza 1946. godine u Zagrebu. Polje njegova rada je raznoliko, pjesnik, prozaist, publicist, esejist, filozof, kritičar i scenarist. Godine 1976. diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je stekao diplomu u područjima filozofije i sociologije. Prije karijere slobodnog pisca bio je zaposlen na Hrvatskom radiju. Njegov prvi objavljeni tekst bio je osvrt na film te je objavljen 1970. godine u Omladinskom tjedniku. Potom, 1974. godine, započinje pisati pjesničke radove i eseje u vjerskom listu Jordan. Od 1974. godine, Josip Sanko Rabar započinje kontinuirano pisati, te je do danas objavio mnoštvo pjesama, romana, pripovijesti, aforizme, pjesme i priče za djecu, eseje, književne, filozofske, teološke, religiozne, sociološke, filmske, likovne, i televizijske članke. Do sada je objavljivao u glasilima Glas Koncila, Kana, Marulić, MI, Obnovljeni život, Republika, Forum, Kolo, Dubrovnik, Nova prisutnost, Fokus, Veritas. Uz glasila objavljivao je i na Trećem programu Hrvatskog radija i na Hrvatskom katoličkom radiju. Uz razna objavljivanja, Josip Sanko Rabar, napisao je i scenarij za dokumentarni film o crkvi na Ksaveru koji je kasnije i snimljen (Sanko Rabar, 2018).

Josip Sanko Rabar upušta se u pisanje književnih djela te objavljuje svoje prvo djelo 1984. godine, zbirku pjesničkih minijatura *Igračke*. Zbirka je 1985. godine uvrštena među nekoliko najboljih djela protekle godine od strane Ante Stamaća. Godine 1995. objavljuje poeme *Drvodjelja i Riba* gdje prikazuje svoj stav kao promatrač koji je začuđen smislom stvari, ovdje na vidjelo izlazi njegova filozofska strana. Josip Sanko Rabar svojim esejima jasno dočarava kombinaciju filozofskog načina razmišljanja i kršćanske medijacije što dovodi do nove paradigme hrvatskog pogleda na kršćanstvo. Godine 1981. dobiva nagradu za svoje djelo *Vlak*. Za prozu dobiva 2010. godine nagradu „Dubravko Horvatić“ za priču *Gorgo*. Na susretu hrvatskog duhovnog književnog stvaralaštva „Stjepan Kranjčić“ 2010. godine dobio je nagradu za esej *Vjera i mistika*. Godine 2011. dobio je treću nagradu za svoj esej *Zlo iz neznanja*, 2012. godine nagradu za priču *Potpuna katastrofa*, 2016. godine nagradu za esej *Mistika Ivana od Križa i pjesmu Božje dijete*. „Pohvalu Zvonko“ dobio je za neobjavljeni rukopis *Priče i bajke za djecu* 2014. godine. Član je Matice hrvatske, Društva hrvatskih književnika, Hrvatskog društva katoličkih novinara, Hrvatskog filozofskog društva i Hrvatske paneuropske unije (Sanko Rabar, 2018).

Josip Sanko Rabar napisao je mnoštvo djela od kojih su pjesme: *Igračke*, *Drvodjelja i Riba*, *Razgovor s Bogom*, *Ogledalo*, *Pjesme bratu Suncu*, *Kruh i vino* i *Nestvarne stvari*. Proza: *Zagrebačke razglednice*, *Fantastične priče*, *Zašto i druga pitanja* i *Priče i bajke za djecu*.

Esejistički: *Molitve s ruba, Rječnik etiketa, Medijacije, TV sitnozora, Radosna uvjeravanja, Film, Veronikin rubac, Jordan, Djelo Krešimira Tičića, Umjetnost i vjera, Sveti trag u dvadesetom stoljeću*. Filozofske studije i ogledi: *Filozofija i kršćanstvo i Jednadžba ugode i neugode*. Romani: *Ludilo i obraćanje i Nacrt vrta* (Sanko Rabar, 2018).

7. Priče i bajke za djecu

Priče i bajke za djecu zbirka je priča i bajki koja je prožeta raznim temama i motivima svojstvenim djeci i dječjoj mašti. Osim priča i bajki u zbirci se na kraju pojavljuju *Mrvice*, kratke priče koje također obiluju svakojakim motivima i u velikoj su većini protkane humorom. *Priče i bajke za djecu* sastoje se od dvadeset i četiri priče ili bajke koje prenose određenu pouku svom čitatelju. S obzirom na religioznu naklonjenost Josipa Sanka Rabara ne čudi kako su i priče protkane religioznim elementima te prenose poruku o ljubavi. Drugi dio knjige su *Mrvice* kojih se može nabrojati četrnaest te su uvelike prožete zanimljivim i smiješnim događajima koje je moguće opisati u tako kratkom tekstu. Cijela zbirka naklonjena je, direktno ili indirektno, odgoju za kršćanstvo te nastoji djeci prenijeti neke temeljne vrijednosti koje kršćanstvo donosi, kao što je ljubav, pouke koje proizlaze iz evanđelja i događaji koji se spominju u Bibliji. Josip Sanko Rabar nastojao je ovom zbirkom potaknuti djecu da razmišljaju o svemu što se oko njih događa, bilo to ekologija, nagli razvoj tehnologije ili međuljudski odnosi. Čitajući ili slušajući ovu zbirku djecu će se potaknuti na razvoj temeljnih ljudskih vrijednosti kao što je empatija. U daljnjem nastavku rada detaljnije će se govoriti o djelu te će se neke njegove priče i bajke malo podrobnije objasniti.

7.1. Priče i bajke

Kao što je već spomenuto, djelo ima dvadeset i četiri priča i bajki. Za potrebe ovog rada napraviti će se podjela priča na temelju njihovih sličnosti. Podjela priča je na: fantastične priče koje nisu naglašeno religiozne, priče s naglašenom religioznom osnovom, animalističke priče, poučne priče te bajke. Iako su neke priče postavljene u određenu podjelu one mogu u sebi sadržavati i dijelove iz drugih podjela, ali ne u tolikoj mjeri u kojoj bi prevladala glavnu bit priče.

7.1.1. Fantastične priče koje nisu naglašeno religiozne

Priče koje pripadaju ovoj rubrici odnose se na priče koje su u nekom pogledu fantastične i prikazuju neka neobična događanja koja je moguće pročitati samo u knjigama. U fantastične priče koje nisu naglašeno religiozne ubrajaju se priče o fantastičnim događajima, potom priče o patuljcima te priče o predmetima.

7.1.1.1. Priče o fantastičnim događajima

Prva priča zove se *Kako je Miro sanjao nebo*. Dječak Miro biva ostavljen sam kod kuće dok su njegovi roditelji otišli na proslavu. Dječak sanja veliki dvorac na nebu koji je ukrašen mnoštvom dragulja. Iako se na prvi pogled sve čini magično i očaravajuće, Miro ubrzo shvaća kako je ostao sam i poželi se vratiti kući u strahu kako nikada više neće vidjeti majku i oca. Miro se budi, a njegova majka i otac su pored njega i tješe ga. Fantastični elementi ove priče su zapravo u Mirovom putovanju do nebeskog dvorca, dok se ne prene iz te očaranosti i shvati kako je ostavljen sam i u blizini nema nikoga. Čar snova je u mnogočemu, ali ponajviše u podsvijesti svakoga od nas. Miro je bio ostavljen sam kod kuće od strane svojih roditelja i u prvom trenutku samoće bio je radostan i veseo, ali je ubrzo shvatio kako je ta samoća ono što ga mori. Na kraju priče majka tješi Miru riječima: „To nije bilo pravo nebo – protumačila mu je mama – na pravom nebu uvijek ima tate i mame. Pravo je nebo tamo gdje su i oni.“ (Sanko Rabar, 2018; str. 32). Ono što nam Sanko Rabar pokušava time reći je kako je iskrena sreća tamo gdje su naši bližnji i tamo gdje nas netko voli, a ne ondje gdje je mnoštvo bogatstva i dragulja.

Druga priča, *Mudre bombe*, je futuristička priča koja prikazuje kako će to izgledati kada računala zavladaju svijetom. Iako su ljudi ti koji su napravili i računala i bombe, računala su pronašla način kako će istrijebiti ljude i očistiti Zemlju. Humorističan element ove priče je kada i bombe koje računala koriste kako bi istrijebili ljude postanu pametnije od računala i odluče da ipak ne žele žrtvovati sebe radi drugih. Sanko Rabar nas ovom pričom nastoji potaknuti da razmišljamo o posljedicama naših akcija, ne samo kada govorimo o rastućoj tehnologiji već i o našim sklonostima da se koristimo opasnim oružjima za svoju vlastitu dobrobit. Zadnja rečenica priče: „Nije bilo vrijedno jedne jedine bombe.“ (Sanko Rabar, 2018; str. 47), pokušava poručiti ljudima kako njihove akcije imaju posljedice i kako se neke stvari daju riješiti mirnijim putem. Bombe koje su postale pametnije od računala, pametnije su izričito zato što ne žele naškoditi i napakostiti drugima, jer to će naškoditi i njima samima. Na temelju ove priče ljudi imaju još mnogo vremena da nauče razmišljati na način na koji su razmišljale ove bombe i učini ono što je ispravno, a ne ono što je „jednostavnije“.

Treća priča zove se *Planeti* i smještena je u budućnosti. Govori nam o životu jedne djevojčice koja živi na sasvim drugom planetu. Djevojčica Ruža živi na planetu Biljar jer je Zemlja toliko zagađena da na njoj više nije moguće živjeti. Ono što Ruža silno želi je posjetiti Drugu Zemlju, planet koji izgleda kao Zemlja ali ima čist zrak koji se može udisati bez maske. Ovaj planet je specifičan jer je njegova flora i fauna u potpunosti drugačija od Zemlje.

Djevojčica Ruža htjela je posjetiti more Druge Zemlje gdje je prvi puta vidjela čudovišta koja plivaju u moru. Vrativši se u školu samo je pričala o svojem doživljaju na Drugoj Zemlji i najviše joj se svidjelo hodati bez maske. Ono što nam Sanko Rabar pokušava reći kroz ovu priču je da su ljudi krenuli prema tome da unište svoj planet i da će biti primorani nastaniti se na drugi. Sve je više zagađenja i baš zbog toga su ljudi morali odseliti na druge planete. Sanko Rabar daje djeci pouku da paze na ono što imaju i da to cijene kako ne bi na kraju bez toga ostali. Odgajajući nove generacije prema zaštiti okoliša možemo zaustaviti neizbježno u osigurati vlastiti opstanak na ovom planetu koji smatramo svojim. Priče kao što je ova bude na razmišljanje i odrasle i mogu učiniti barem mali pomak ka boljitku te promijeniti makar i jednu osobu na bolje.

Četvrta priča je *Tužna zvjezdica* koja nam govori o susretu jednog dječaka i jedne male tužne zvjezdice. Dječak je vidio zvjezdicu kako sjedi sama i plače te joj je odlučio pomoći. Zvjezdica i dječak su se sprijateljili potom mu je zvjezdica ispričala svoju priču o tome kako je prije bila djevojčica koja je silno željele vidjeti svijet. Poželjela je želju da postane golub i nebo joj je tu želju ispunilo. Nakon mnogo vremena provedenog kao golub i napornog letenja, poželjela je biti cvijet i nebo joj je tu želju ispunilo. Kada je postala tužna kao cvijet zaželjela je biti zvjezdica, ali je i kao zvjezdica bila tužna. Zvjezdica je pala na Zemlju kada je netko zaželio da više ne bude sam, a to je bio baš taj dječak. Zvjezdica i dječak odonda se nisu razdvajali i zvjezdica nikada više nije bila tužna. Priča *Tužna zvjezdica* u neku ruku govori nam o sreći koju doživljavamo samo u trenutku kada smo u društvu drugih. Zvjezdica je, u vrijeme kada je još bila djevojčica, osjećala veliku tugu i sa svakim novim oblikom ta se tuga nastavljala. Ono što je zajedničko svim njezinim oblicima je samoća koju je osjećala. Smatrala je kako će, ako postane nešto drugo biti sretnija, ali svoju sreću pronalazi tek kada upozna dječaka. Priča nam prenosi poruku o ljubavi i bliskosti kojoj trebamo težiti, a ne želji da postanemo nešto što nismo. Iskrena sreća je ona koju doživljavamo s nama voljenim osobama kada smo onakvi kakvi jesmo i kada ne pokušavamo sebe prikazati kao da smo netko drugi.

7.1.1.2. Priče o patuljcima

Priče o patuljcima sami su početak djela *Priče i bajke za djecu* te se sastoje od tri priče: *Patuljak*, *Patuljci* i *Žuti patuljak*. Sve tri priče govore o tome kako je to biti patuljak i živjeti kao patuljak, ali ipak svaka gleda život patuljaka u nekom svom posebnom smislu. Prva priča *Patuljak* govori nam o dobroti patuljaka i o tome koliko cijene dobre i poštene ljude. U ovoj priči gleda se na jednog patuljka i njegovu interakciju s ljudskim dječacima. Patuljak uočava kako je jedan od braće dobar dok je drugi pomalo zločest te iz zbog toga patuljak nagrađuje

dobrog brata i cijeni njegovu dobrotu. Ono što se u ovoj priči može uočiti je kako je patuljak zaista nesebičan i nastoji činiti dobro za druge koji čine dobro kako bi se taj krug nastavio. Pouka ove priče je da se dobro dobrim vraća i da je iskrena dobrota ono što se kod ljudi treba cijeliti i nagrađivati ne očekujući ništa zauzvat.

Druga priča, *Patuljci*, upoznaje nas s našim zagrebačkim patuljcima i nestašlucima u koje se oni upuštaju. Za razliku od prve priče, ovi patuljci nisu dobročinitelji, već rade nevolje gdje god mogu. Sanko Rabar kroz ovu priču objašnjava najobičnije pojave kao što je puhanje vjetra, pomicanje lišća, kipljenje vode u loncu. Pisac čak ide toliko daleko da im pripisuje i promijene godišnjih doba: „Navlače bijeli zimski pokrivač na krovove kuća, kupole Državnog arhiva i Narodnog kazališta, na tornjeve Svetog Marka i katedrale, pa su pločnici zameteni, odrasli se ljute, a oni se raduju zajedno s djecom.“ (Sanko Rabar, 2018; str. 10). Patuljci koje Sanko Rabar opisuje zaista mogu svašta, čak ulaziti i u snove i misli ljudima. Iako je takav opis poprilično bajan, Rabarovi se patuljci bore sa suživotom s ljudima i negoduju zbog toga što ih nitko od ljudi zaista ne vidi i ne doživljava. Ovom pričom nastoji objasniti djeci neke stvari koje bi moglo biti teže objasniti, te su zato tu patuljci kao objašnjenje za pojave koje bi dijete mogle interesirati, ali roditelj nije u potpunosti siguran kako mu to objasniti.

Treća priča je *Žuti patuljak* te nam Sanko Rabar ovdje prikazuje pak neki sasvim treći svijet patuljaka. Riječ je o Krajsvjetu, odnosno mjestu gdje završavaju svi vrtni patuljci kojima nedostaje jedan dio. Njihova je glavna zanimacija pronalazak njihovih izgubljenih dijelova, ali umjesto da pronađu ono što im nedostaje oni su pronašli samo vrh žute kape, iako svi patuljci imaju crvene kape. Ova priča govori o nadi koja tjera ljude da izdrže i učine ono što su naumili. Kako su patuljci ostali bez nade da će pronaći svoje izgubljene dijelove tako im se u snovima pojavio Žuti patuljak koji im daje novu nadu. Sanko Rabar nam ovom pričom poručuje da moramo vjerovati i imati nadu u nešto te da će se to naposljetku ostvariti. Ova priča je indirektni prikaz kršćanskog vjerovanja u Boga i nade kako ćemo, ako zaista budemo dobri ljudi i ako ustrajemo u toj dobroti, dobiti ono što zaista želimo, ulaz kroz vrata Raja.

Priče o patuljcima su raznolike i prikazuju mnoštvo svjetova u kojima se patuljci pojavljuju. Svaka priča nosi vlastitu čar koja je čini jedinstvenom i ne nastoji se nastavljati jedna na drugu. Patuljci Josipa Sanka Rabara su raznoliki i različiti, a svaka vrsta ima neki svoj svijet i svoje zanimacije. Priče omogućuju djeci da odaberu koji svijet patuljaka im se najviše dopao, svijet jednog dobroćudnog patuljka, svijet naših zagrebačkih patuljaka ili pak Krajsvijet, svijet vrtnih patuljaka.

7.1.1.3. Priče o predmetima

Rubrika priča o predmetima je skupina priča u kojima predmeti bivaju oživljeni i daju im se ljudske osobine. U ovoj skupini nailazimo na predmete koji misle, vole, pričaju i žele. Prva priča o kojoj će se govoriti je *Olovka i papir*. U ovoj priči upoznajemo se s jednim papirom koji je mnogo manji od ostalih papira na stolu te on silno želi da neko dijete na njemu nešto nacрта. Kako ga ni jedno dijete nije uzelo zbog njegove veličine ono moli olovke da one na njemu nešto nacrtaju. Jedna olovka mu se smiluje i pokušava saznati što papir doista želi da se na njemu nacрта. Papir je bio pun želja pa je htio lokomotivu, pa lutku, pa sve igračke ikada. Tada mu olovka nacрта svetog Nikolu i njegovu vreću darova u kojoj su sve igračke ovoga svijeta. Sanko Rabar u ovoj priči papir predstavlja kao pravo neodlučno dijete koje se ne može odlučiti što želi. Iako je malen on želi mnogo, a olovka mu to i ispuni svojom domišljatosti. Sveti Nikola i njegova vreća darova poznati su svoj djeci te se djeca lako mogu s time povezati. Iako je sveti Nikola zaista svetac, Sanko Rabar ovdje koristi urbanu priču o tome kako sveti Nikola ostavlja djeci darove u čizmicama i na neki način podupire dječje vjerovanje u njega.

Rigalica je priča u kojoj pisac govori o samome sebi dok nam pokušava pričati o rigalici. Priča nam kako je čuo rigalicu na zagrebačkoj katedrali kako ga moli da piše o njoj, govori o ljepoti katedrale koja je narušena tim spodobama koje su na nju stavili i tuguje za oštećenjima na njoj koja još nisu popravljena. Pisac razmišlja o toj rigalici i njezinoj svrsi dajući joj sposobnost razmišljanja, ili barem on zamišlja kako ona to misli. Pisac nam prikazuje svoj tijek razmišljanja tijekom pisanja. Započinje s idejom, odnosno da piše o rigalici, ali se njegov tijek misli, kako inače i biva kod ljudi, počinje razmatati u drugim smjerovima dok se na kraju ne vrati na početnu misao. Ovo filozofsko razmatranje koje nam Sanko Rabar pruža, o crkvi i Crkvi, o rigalici i njezinoj svrsi, zapravo je poticanje čitatelja da se zamisli o katedrali. Da zajedno sa piscem zaključiti kako naša znamenitost propada i kako nitko ne poduzima ništa oko toga. Iako u početku vrijeđa rigalicu na kraju uzvisuje njenu ljepotu.

Priča *Snjegovići* prikazuje nam kratak život dva snjegovića. Dva dječaka napravila su snjegovića po imenu Snješko Snjegović i njegovu družicu Snježanu Snjegović. Njih su dvoje stajali jedno nasuprot drugome, nemoćni da se približe, da govore i da se dotaknu. Oboje su se zaljubili jedno u drugo, ali ostaje im samo gledati jedno u drugo. Dok je padao snijeg oni su uživali gledajući se, ali kada je zatopilo počeli su se topiti. Njihova priča završava tako što su oboje, nakon što su se rastopili, iscurili u obližnji potok i nastavili svoje putovanje spojeni kao jedno. Ova priča, indirektno, govori o ljubavi na daljinu, o tome kako se dvoje ljudi može neizmjerljivo voljeti unatoč tome što ne mogu biti blizu, a kada su napokon zajedno svijet postaje

savršen. Snjegovići iz priče nisu priželjkivali ništa više od pogleda jedno na drugo. Njihova skromnost i umjerenost isplatila se kako bi kasnije mogli biti zajedno. Iskrena ljubav je upravo to, ljubav unatoč nedaćama jer će nam se naše strpljenje jednog dana vratiti.

7.1.2. Priče sa naglašenom religioznom osnovom

Rubrikom priče s naglašenom religioznom tematikom objedinjuju se one priče koje izravno govore o religijskim elementima i direktno veličaju Boga. Religioznost je prožeta kroz mnoštvo priča u ovoj zbirci, ali u ovim je pričama jasno naglašena i teško ju je ne iščitati. Prva od priča je *Anđeo bez krila* u kojoj pratimo razmišljanje jednog čovjeka koji se zadubio u misli o anđelima i njihovim krilima. Svi anđeli prikazani su kroz umjetnost kao anđeli s krilima i u bijelim togama. Odluči ispričati priču o tome kako je susreo anđela bez krila koji mu je otkrio tajnu zašto su anđeli uporno bili prikazivani kao krilati. Anđela se teško razaznaje od čovjeka, a kada ga se prikaže s krilima onda je svima jasno o kome se točno radi. Sanko Rabar nam ovom pričom želi pokazati kako nisu svi anđeli krilati već ih ima prisutnih i na Zemlji. Anđeo iz priče sjedio je na klupi i promatrao čovjeka kako bi se uvjerio da je s njime sve uredu. Anđeli koje susrećemo na Zemlji su zapravo dobri ljudi koji čine dobro za druge. Pouka ove priče je kako dobri ljudi nisu samo anđeli s krilima, već i stvarni ljudi koje susrećemo u svakodnevnom životu te bi ujedno trebali težiti toj dobroti i pridružiti se našim Zemljanim anđelima.

Kamo je nestao vrt? koristi se jednom od najznamenitijih dijelova Biblije, Rajskim vrtom u kojem su nastali Adam i Eva i iz kojeg su bili prognani. Taj vrt još je uvijek tražen od mnogih, ali nitko nije dospio do njega. Potomci Adama i Eve ponekad mogu vidjeti naznake toga vrta, ali nitko ga još nije u cijelosti vidio. Svi tragaju za vrtom kako bi pobjegli od stvarnosti u kojoj se nalaze, a to je život na Zemlji, muke kroz koje ljudi prolaze. Život na Zemlji drugačiji je od života u Rajskom vrtu gdje nam je sve bilo dostupno, a sada je potrebno mučiti se za sve. Bog je otjerao ljude jer ih voli, jer ih želi zaštititi od znanja o svemu što je bilo, što jest i što će biti. Bog je stavio ljude na kušnju kako bi im istovremeno pružio mali dio vrta iz kojeg su izgnani. Pružio im je ljubav, onakvu ljubav kakvu osjeća prema svima nama i kakvu želi da i mi osjećamo jedni za druge. Bezuvjetna ljubav koja želi zaštititi ono najmilije. Kroz ovu priču Sanko Rabar nam govori o dobru i zlu koje proizlazi iz svega. Iako su Adam i Eva živjeli u dobroti dok su bili u Rajskom vrtu, s njima je bila i zmija koja je donosila zlo. Na Zemlji postoji ravnoteža između dobra i zla, jer jedno bez drugoga ne postoji, ali ono što je bitno je pronaći vlastiti raj na Zemlji. Takav raj možemo doživjeti jedino kada iskreno volimo i prihvaćamo i dobro i zlo koje nam dolazi na put.

Nevidljivo brdo još je jedna priča potaknuta krajolikom u kojem se nalazimo. Sanko Rabar opisuje Zagreb i polako dolazi do Brezovice gdje se nalazi samostan karmelićanki. Unatoč svim pravim brdima koja možemo vidjeti njihovo je brdo najviše. Njihovo brdo je brdo satkano od vjere i ljubavi prema Njemu. Izvana izgleda samo kao sklop zidova iz kojeg ne dopire mnoštvo zvukova, već samo isprazna tišina, ali ulaskom unutra može se doživjeti ta ljubav koju osjećaju prema Bogu. Ovom nam pričom pokazuje kakav je to doživljaj biti u samostanu dok ujedno u priču upliće i mišljenje mnoštva o samostanu. Ljudi koji ne vjeruju u Boga u tolikoj mjeri zamišljaju samostan kao tiho i mučno mjesto u kojem obitava dosada. Vide samo vanjštinu zidova u kojima se on nalazi, ne pokušavajući razumjeti osjećaj koji krasi sestre karmelićanke. Sanko Rabar govori o samostanu kao o brdu jer vjera sestara dopire izravno do Boga. Iako je nevidljiva ona se može osjetiti u njihovu ponašanju. Sanko Rabar nastoji potaknuti ljude da razmisle dublje od onoga što vide. Da zanemare vanjštinu i koncentriraju svoj um na ono što je doista bitno, a to je osjećaj koji se budu slaveći Boga i služeći mu, atmosfera koja obitava bezgraničnom ljubavlju i snaga vjere koja čini zaista najveću i najsnažniju planinu.

Priručnik za svemir priča je o dječaku Miri koji je za Božić pod jelkom dobio svoj vlastiti svemir. Kako ti inače biva, dobio je s njim i uputstva. U uputstvima mu govori kako je taj svemir samo njegov i Stvoritelj ga je stvorio samo za njega, kako ne valja ulaziti u tuđe svemire, jer mu oni neće pristajati. Govori o tome kako svemir treba ostaviti takvog kakav je, a ne na njemu pokušati zakrpati rupe nastale s vremenom. Svemir je dar Božji namijenjen samo onome kome je dan. Svatko od nas nosi svoj vlastiti svemir kojim se približava Bogu i koji nikada neće biti premalen za nas. Svemir je zapravo život koji nam je dan od strane Boga i koji moramo paziti. Sve što se tijekom našega života dogodi je s razlogom jer „Istinski je svemir ravnoteža radosti i boli.“ (Sanko Rabar, 2018; str. 62). Naš život je samo naš i zato ne valja ulaziti u tuđe svemire. Kako je Stvoritelj predvidio da će naš život teći tako mora i biti. Život može biti ispunjen samo ako u njemu vlada ljubav. Sanko Rabar također govori kako nije vrijedno ulaziti u svemire u kojima nema Stvoritelja jer su hladni i prazni. Time nam pokušava dati do znanja koliko je zapravo vjera bitna u životu jednog čovjeka. Ona ga tjera da nastavi dalje, da prebrodi muku i da ljubi Stvoritelja.

7.1.3. Animalističke priče

Animalističke priče Josipa Sanka Rabara prikazuju živote različitih životinja. Očituje ih antropomorfno prikazivanje životinja, odnosno prikazane su s nekim ljudskim osobinama. Životinje iz priča zadržavaju neki svoj način ponašanja svojstvena njihovoj vrsti, ali njihovo

ponašanje nadopunjuje se ljudskim razmišljanjima i postupcima koji životinjama nisu svojstveni. Prva priča je *Gricka*, priča o jednom ženskom hrčku i njenu životu kod dječaka Braslava. Gricka je u početku priče opisana kao sasvim običan hrčak te se i sama priča pripovijeda iz trećeg lica. Na početku njoj nisu pridodane ljudske osobine već je samo običan hrčak, dok joj se kasnije nadodaje ljudski način razmišljanja i unutarnjeg govora. Pripovjedač nam govori o tome kako Gricka provodi dane i kako ona doista razmišlja o Braslavu i njegovim pokušajima druženja s Grickom. Ovo je jedna od onih priča koja ne završava sretnim završetkom, Gricka je proživjela svoj život i ostavila Braslava samog. Ova priča priprema djecu na gubitak njihova voljenog kućnog ljubimca i upozorava ih kako je ipak njihov životni vijek kraći od našega. Sanko Rabar nas ovom pričom podsjeća kako su i kućni ljubimci dio naše obitelji i kako se i njih moramo sjećati kada odu s ovog svijeta .

Put oko vrta priča je o jednom znatiželjnom pužu Magelanu koji vjeruje kako je vrt u kojem živi okrugao. Magelan se tako odlučio za dug i naporan put kako bi uvjerio svoje prijatelje puževe da je doista vrt okrugao i da će, krene li sa zapada, doći s istoka. Pratimo Magelanovo putovanje vrtom i sve dogodovštine koje se u njemu događaju te naposljetku zaista vidimo kako je Magelan obišao cijeli vrt i vratio se na isto mjesto, ali sa suprotne strane. Ovom pričom Sanko Rabar nam nastoji pokazati kako je upornost doista vrlina koju valja cijeliti. Puž Magelan bio je toliko uporan da je proveo cijeli svoj život dokazujući drugima kako je u pravu. Ova priča u sebi sadrži i dozu humora, ponajviše u zadnjoj rečenici: „Mislio sam da je vrt okrugao kao jabuka, a on je četvrtast kao kutija od šibica.“ (Sanko Rabar, 2018; str. 67). Puž priznaje kako je pola njegove teorije bilo točno dok druga polovica nije. Djeci ovim šaljemo poruku kako je potrebno ustrajati kako bi ostvarili svoj cilj, ali jednako toliko i priznati kada nismo u pravu.

Zoološki vrt priča je o životinjama koje žive u zagrebačkom Zoološkom vrtu. Sve životinje odlučile su kako bi bilo najbolje da same vode svoj zoološki, bez ljudskog uplitanja. Otjeravši ljude životinje započinju svoju vladavinu koja se ubrzo pretvara u pravi „zakon džungle“. Unatoč dogovorima o ponašanju u njihovom zoološkom, još uvijek su samo životinje i u nekim situacijama si ne mogu pomoći. Priča nam govori o dobroj i lošoj strani zooloških vrtova. Dakako da je životinjama prirodnije biti na slobodi, pogotovo kada govorimo o divljim životinjama, ali ponekad je potrebno sačuvati životinje od te iste prirode. „Zakon džungle“ je zapravo zakon jačega, ili ćeš biti pojeden ili ćeš ti biti onaj koji jede. Životinje koje se nalaze u zoološkim vrtovima imaju njegu i brigu kakvu nije moguće dobiti u prirodi, a to su im omogućili ljudi koji su ih u iste te vrtove zarobili. Sanko Rabar nam kroz priču pokušava reći

kako je unatoč svemu čovjek odgovoran za dobrobit životinja, iako njegovi načini nisi svakome po volji. Iako neki tvrde kako je životinjama loše u „zatočeništvu“, Sanko Rabar nam pokazuje da im je u nekom pogledu život u zoološkom vrtu ipak sigurniji.

7.1.4. Poučne priče

Poučne priče su one u kojima je pouka koju nam pisac pokušava prenijeti najjača. Svaka od njih je specifična i dotiče se određenih događaja koje lako možemo susresti ili doživjeti u stvarnom životu. Poučne priče uče nas nekoj životnoj lekciji na direktan način. Prva priča je *Kako naškoditi mami* i ona nam govori o zaista dječjem doživljaju, a to je ljutnja na majku kada dođe mlađi brat ili sestra. Djevojčica iz ove priče naljutila se na majku jer je više vremena provodila s njenim bratom nego s njom. Obećala je sama sebi kako će mrziti svoju majku. Kasnije tu ljutnju prebacuje na prijateljicu s kojom se trebala igrati, ali se ona nije pojavila. Djevojčici je na kraju ipak došla prijateljica, a kada je bilo vrijeme za spavanje rekla je majci da ju voli. Sanko Rabar je dobro obuhvatio dječju prirodu kroz ovu priču prikazujući kako se mogu naljutiti zbog sitnica koje njima izgledaju kao velike i bitne stvari, a kasnije, kroz igru i smijeh uopće zaborave da se išta loše dogodilo. Pouka koju nam ova priča prenosi je da se ne treba uzrujavati radi malih stvari kao što je nedolazak prijateljice ili okupiranost majke mlađim bratom ili sestrom dok su još novorođenčad. Iako daje pouku o strpljenju daje nam i smjernicu kako djeca ne misle uvijek ono što kažu i kako su ponekad njihove grube riječi samo privremene. U dječjem su životu i najmanje sitnice velik problem, a odrasli su ti koji i to moraju razumjeti. Iako su problemi za smisao odraslog čovjeka skoro pa ništavni za dječje poimanje svijeta i problemi odraslih su u jednakoj mjeri ništavni za dijete.

Most preko ničega je metaforična priča o jednom nesretnom mostu. Most nije ništa premošćivao te ga iz tog razloga nitko nije niti koristio. Ništa je zapravo gutalo ljude i ljudske živote i kada se pročulo kako postoji mali most koji Ništa premošćuje svi su se htjeli od toga Ničega spasiti. Most je postao sretan jer je napokon bio korišten. Ništa na koje se Sanko Rabar referira je riječ koju ljudi učestalo koriste kada ih se upita kakvo pitanje. Ništa guta ljudske živote, pogotovo u današnje vrijeme, jer koga god se pita svi rade Ništa, nikada nema Ništa za pogledati na televiziji, nema Ničega pametnoga za pročitati. Ta riječ „ništa“ toliko obitava u ljudskim životima da će ih Ništa zaista jednoga dana progutati. Ovom pričom pisac nam šalje pouku kako sve, kao i naš mali mostić, ima svoju svrhu i namjenu i kako zapravo ništa nije za Ništa. Sve ima razlog svoga postojanja, a most preko kojega moramo prijeći je vrijednost života i promjena u zapažanju svakodnevnih situacija.

Nasilni dječak priča je o dječaku koji je volio činiti zločeste stvari drugima. Tukao je drugu djecu, krao od njih i volio je mučiti slabije od sebe. Jednoga dana udario je drugoga dječaka i ukrao mu igračku kamion. Nastavio je, sretan svojim djelom, dalje kroz ulicu i napala ga je neka „grdosija“ koja mu je učinila isto što i on dječaku. Tako se nastavilo i dalje. Kada god bi nekome napakostio njega bi dočekala „grdosija“ i učinila mu isto, ali čak još i gore. Shvativši što mu se događa dječak je počeo činiti dobra djela za druge i „grdosija“ ga je nagradila novcem. Od toga dana postao je dobar dječak i činio je samo dobro. Ova priča šalje nam pouku kako trebamo uvijek težiti ka dobroti jer dobro se dobrim vraća, a zlo još gorim. Sanko Rabar koristi grdosije kao svojevrsnu sudbinu koja dočeka svakoga tko drugome čini zlo te na direktan način govori kako se zlo ne isplati. U priči je jasno vidljivo kako se dječak osjeća bolje čim prestane činiti zlo i kako postaje tužan kada ne može činiti dobro. Sanko Rabar svojom pričom nastoji potaknuti čitatelje da razmisle o svojim postupcima i da se stave u kožu onoga kome čine zlo..

7.1.5. Bajke

Sanko Rabar u svojoj zbirci uglavnom koristi autorske bajke koje je osmislio sam ili je dobio ideju od nekog drugog izvora. Bajke koje pronalazimo u zbirci *Priče i bajke za djecu* mogu se prepoznati po tome što imaju neke osnovne elemente bajki. Imaju fantastične elemente, glavnog junaka koji se susreće s nedaćama, pomagače, trostrukost bajke, odnosno kada se nešto događa tri puta, bilo to tri želje, tri pokušaja da se obavi zadatak i tako dalje. Bajke Josipa Sanka Rabara posjeduju elemente ključne kako bi se definirale kao bajke i jasno je vidljiva njihova razlika od ostalih priča. Prva bajka koju susrećemo je *Div Zasvekriv*. Na početku upoznajemo diva i saznajemo odakle mu ime. Gdje god krene napravi nekakvu štetu i zato je prozvan kao div Zasvekriv. Jednog dana susreće pomagača, odnosno vilu koja će mu pomoći da više ne čini štetu. Prvi puta učini da div poleti, ali kako to nije bilo rješenje njegova problema ponovno je zvaao upomoć i odazvao se patuljak. Patuljak ga je savjetovao da kopa duboko i tako neće nikome više smetati, ali niti to nije upalilo jer je div silnim kopanjem napravio potres. Ponovno pozove upomoć i odazove se zla vještica, ali joj ne povjeruje te se potom pojavi glas Božji. On mu kaže da zaspi i od diva Zasvekriva nastane planina Klek. Kroz ovu bajku vidljivo je kako se fantastičan svijet povezuje s našim svijetom. Divu su pristupila tri pomagača s tri rješenja njegova problema i jedan neprijatelj, odnosno vještica. U ovoj bajci prožimaju se i religijski elementi, odnosno glas Božji koji je svojevrsan element narodne bajke.

Druga bajka koju susrećemo u zbirci je *Ispunjena želja*. Govori o ribaru koji je upecao zlatnu ribicu. Ona mu ponudi tri želje kako bi ju vratio natrag u more. Prve dvije želje ribar

potrati i za zadnju želju zaželi da mu se svaka buduća želja ispuni. I tako ribar što zaželi to i dobije. Živio je u bogatstvu, siromaštvu i na kraju je pretvarao sve što dotakne u zlato. Umro je od žeđi i gladi jer tu želju nije mogao poništiti. Ova bajka isto prikazuje trojakost s tri želje. Sanko Rabar koristi zlatnu ribicu kao izvor magičnog i čarobnog u običnom svijetu. Bajka čak prenosi i pouku o tome kako ne valja dobiti sve što poželiš. Ribar je za početak zaželio da bude bogati princ okružen lijepim ženama, potom mu to dosadi i zaželi da bude siromašan prosjak, a kada mu je i to dosadilo zaželio je da sve što dotakne pretvori u zlato. Ribar je dobio sve što je poželio, ali je zbog zadnje želje ugrozi vlastiti život. Bajka nam pokušava reći da dobro promislimo o onome što želimo jer bi se zaista moglo i ostvariti.

Svi znaju bajku i *Snjeguljici i sedam patuljaka*, ali Sanko Rabar je odlučio napraviti neke izmjene u svojoj istoimenoj bajci. Bajka započinje isto kao i originalna, bila jednom jedna djeva koja je živjela samo s ocem, a nakon njegove smrti s maćehom. Maćehi je zbog svoje ljepote bila mrska te je se maćeha pokušala riješiti kako bi bila najljepša u kraljevstvu. Lovac koji je trebao ubiti Snjeguljicu joj se smiluje i ona preživi. Dolazi u kuću u kojoj je živjelo sedam patuljaka. Snjeguljica ih sve dovede u red i učini njihovu kolibicu usred šume mnogo ljepšom. Usto im je objasnila kako će prodajući dragulje iz rudnika moći dobiti novac kojim Snjeguljica kasnije izgradi vlastiti dvorac. Maćeha se pretvori u vješticu, koja Snjeguljici daje otrovnu jabuku. Nakon što je pojela jabuku Snjeguljica se pretvori u Snježnu kraljicu, preseli se na Sjeverni pol i svake zime baca mećave na ljude iz umjerenih krajeva. Princa je sačuvala u hladnjaku, a dobila ime Snjeguljica jer je sva od snijega i pahuljica. Vidljivo je kako je Sanko Rabar dodao dosta maštovitih elemenata svojoj Snjeguljici te izmiješao vremena iz bajke s današnjim vremenom (Snjeguljica koja se želi prijaviti za miss). Sanko Rabar je jednu klasičnu bajku pretvorio u sasvim novu i pomalo smiješnu bajku koja bi mogla lako nasmijati djecu današnjice i s kojom bi se lako mogli povezati. Usto daje objašnjenje imena Snjeguljica koje nije klasično zbog njene bijele puti. Snjeguljica Josipa Sanka Rabara dakako je nešto novo i interesantno što valja pročitati.

Tri brata priča je o trojci braće od kojeg svakoga dići jedna osobina. Najstariji brat bio je razuman, srednji hrabar, a najmlađi glup i lakovjeran. Svi su krenuli od kuće i doživjeli na svome putu iste dogodovštine iako je svatko od njih išao u različito vrijeme. Prvo naiđoše na prosjaka kojem najstariji brat ne dade ništa iako je imao tri srebrnjaka i komad kruha, srednji brat dade mu komad kruha, a najmlađi brat dade mu kruh i jedan srebrnjak. Potom svaki brat naiđe na kupača. Najstariji brat ga je samo zaobišao, srednji brat spasi kupača od brzaca, a najmlađi brat spasi utopljenika i u njemu prepozna prosjaka od maloprije i dade mu svoja dva

srebrnjaka. Svaki od braće nastavi dalje kroz šumu i susretnu razbojnika. Najstarijem bratu ukradu odjeću i srebrnjake te on nastavi u gradu živjeti kao prosjak. Srednjeg brata pretuku i opljačkaju, ali šumom je prolazio trgovac koji ga je spasio i zaposlio u istom gradu. Najmlađem bratu nisu učinili ništa jer ništa nije ni imao, ali ga zato povedu u svoje skrovište i vrate mu tri srebrnjaka. Bivši vođa razbojnika bio je ista osoba kao i utopljenik i prosjak. Nastavi dalje šumom i dođe do velikog dvorca gdje ga dočeka isti čovjek i uvede ga u dvorac. Bajka o tri brata govori o dobroti. Svaki brat bio je stavljen pred tri iskušenja i na temelju njihovog odgovora na iskušenje dobivali su kaznu ili nagradu. Najstariji brat, iako je bio razuman nije se iskazao kada je bio stavljen pred iskušenja te je prošao najgore od sve braće. Razum, iako bitan, nije uvijek najbitniji i ponekad može nadvladati dobročinstvo. Srednji brat je ipak bolje postupio nego njegov stariji brat te je zauzvrat dobio nagradu u obliku posla. Hrabrost ga je natjerala da spasi utopljenika, ali ujedno i da se bori s razbojnicima što mu je nanijelo štetu. Najmlađi brat bio je lakovjeran te je na sva iskušenja odgovorio dobročinstvom. Kao nagradu dobio je život u velikom raskošnom dvorcu. Ali ako se malo više razmisli o samom kraju bajke koji kaže „Samo su dva brata izašla iz šume, a treći nije ni trebao. Našao je svoju sreću dok je još bio u šumi.“, dolazi se do zaključka kako je treći brat bio pozvan u Kraljevstvo nebesko. Već na početku upoznajemo brata kao glupog i lakovjernog, to otvara pitanje što se zaista dogodilo s trećim bratom. Da li se zapravo susreo s kobnom smrću na putu kroz šumu, dok su se njegova braća uspjela spasiti, ili je bio odabran od Boga da mu se pridruži u nebeskom dvorcu.

7.2. Mrvice

Mrvice su skupina kratkih, uglavnom šaljivih pričica koje mogu ili ne moraju prenositi neku pouku svome čitatelju. Također nailazimo na podjele kao što su mrvice o životinjama, mrvice o predmetima, mrvice s naglašenom religioznom osnovom i poučne mrvice. U mrvice o životinjama mogu se svrstati *Buha*, *Ptica lažljivica*, *Pleši pčelo*, *Žabac i ocean* i *Žabe i zmija*. Pričice o životinjama nose šaljive elemente gdje lovci pokušavaju uloviti buhu, ptica laže o tome da je lažljivica i bijeg žaba od zmije koja im nešto želi prišapnuti. *Pleši pčelo* je kratka priča o korisnosti jedne pčele i njenu napornu radu prikupljanja peludi koji se opisuje kao ples pčele i cvijeta. *Žabac i ocean* je kratka priča o tome kako je žabac preplivao ocean. Ova priča, iako toliko kratka, može se sagledati iz više perspektiva. Žabac je moguće stvarno preplivao ocean i svoje iskustvo opisuje kao lako, ali postoji mogućnost kako je žabac zapravo, u pokušaju da prepliva ocean, poginuo. I sam kaže da ga je ocean progutao i kako nakon toga više nije bio žabac već se stopio s oceanom i postali su jedno.

U mrvice o predmetima mogu se pribrojati *Neposlušni vlak*, *Oblaci i zvijezde* i *Glava*. *Neposlušni vlak* šaljiva je priča o jednom vlaku koji je samo htio vidjeti nešto novo. Sišao je s tračnica i otišao na livadu, a potom se okupao u rijeci. Ova priča može se protumačiti kao priča o neposlušnom dječaku. Vlak se na kraju dana, kada se vratio u stanicu, morao suočiti sa šefom stanice od kojeg je na kraju i dobio batine. Neposlušni dječak koji radi nepodopštine kroz cijeli dan isto tako odlazi kući svome ocu koji je, u mnogo slučajeva, već obaviješten o tome što je dječak tijekom dana radio. *Oblaci i zvijezde* objašnjava igru zvijezda. Zvijezde na nebu igraju se skrivača iza oblaka koji nailaze. Ovom pričom Sanko Rabar djeci objašnjava zašto su neke zvijezde iza oblaka, a druge nisu i uspoređuje tu pojavu s igrom skrivača. Kako se koji oblak pomakne tako je na drugoj zvjezdici red da broji i pronalazi svoje sestrice. *Glava* je zapravo svojevrsna igra riječima, odnosno igra sa riječju glava. Ovdje Sanko Rabar stavlja riječ glava u kontekst ljudske glave, glave povrća, glave na stvarima i zapravo skreće pozornost djece na to da se glave mogu svugdje pronaći. Priča je napisana kako bi nasmijala i u jednu ruku obrazovala djecu. Čak koristi i neke povijesne elementa kao što je „kraljevska glava pod giljotinom“.

Mrvice s naglašenom religioznom osnovom su *Drvo* i *Tko je Sunčeva mama?*. *Drvo* započinje objašnjavanjem o raznim vrstama drva i za što nam služi. Drvima pridodaje neke ljudske osobine kao što su lijenost, dobrodušnost, podmuklost. Svako drvo s određenom osobinom namijenjeno je nekoj svrsi. Kao što je lijeno drvo namijenjeno da se od njega rade fotelje ili kreveti. Polako se dolazi do poante, a to je drvo križa, odnosno, drvo od kojeg je načinjen križ na kojeg je zakucan Isus Krist. Sanko Rabar navodi kako je to drvo proslavilo druga drva. U neku ruku on polako uvodi svoga čitatelja prema religioznom otkriću. Započinje od svakodnevnih stvari i onda sve preokrene religioznim objašnjenjem. Njegov uvod i razmatranje o drvima može služiti kao okvir za ono što smatra bitnim za naglasiti, a to je Isusova smrt na križu. *Tko je sunčeva mama?* je jako kratka pričica o tome kako i Sunce ima mamu kao i svako živo biće. Ovdje Sanko Rabar stavlja pregradu na Sunce kao zvijezdu koja je izvor svjetlosti za Zemlji i za duhovno Sunce koje je Isus Krist. Kada objašnjava tko je zapravo Sunčeva mama on se osvrće prema Mariji Djevici koja je rodila Isusa i označava ju kao majku svih i svega, pa čak i zvijezde Sunce.

Poučne mrvice koje možemo pronaći u ovoj zbirci su *Čudni crvi*, *Stroj*, *Mrtav čovjek* i *Tri stroja*. *Čudni crvi* je priča koja objašnjava kako se sve i na koji način koristi riječ crv, odnosno koja su sve njena značenja. Crvi koje Sanko Rabar spominje su oni koji jedu knjige, kuće, automobile ili se pak zavlače u naša srca i misli. Na kraju ipak govori kako, unatoč tome što crvi sve pojedu sve je još uvijek tu. Crve koristi kako bi objasnio i neke malo teže teme kao

što je tuga u ljudskim srcima ili crvi koji se uvlače u naše misli i ostavljaju za sobom samo rupe. Kada se s djecom obrađuje tema tuge ili neke bolesti koja utječe na mozak treba naći način kako to sročiti i objasniti bez da zbunimo dijete, a Rabarovi crvi čine upravo to. Objašnjavaju na djetetu bliži način zašto se takvo što događa, ali ujedno i pruža utjehu jer kaže kako je sve ipak tu i kako je radost ostala duboko u nama gdje niti jedan crv ne može doći. *Stroj* je također jedna poučna priča koja nam prikazuje važnost sreće u današnje vrijeme. Stroj koji proizvodi sreću u današnje vrijeme ne smatra se kao nešto korisno jer sreća danas nije korisna. Korisne su stvari koje nam olakšavaju život i donose novac i bogatstvo, jer se od sreće ne može živjeti niti zapravo išemu koristi. Sanko Rabar nastoji osvijestiti čitatelja na to stanje uma koja vlada u današnjim ljudima i potaknuti ga da zapravo shvati kako od sreće nema korisnijeg jer je sreća ono što nas ispunjuje i upotpunjuje naše živote. *Mrtav čovjek* je dubokoumna priča o ljudskim životima. Sanko Rabar govori o jednom mrtvom čovjeku kojem nitko ne vjeruje da je zapravo mrtav. Ono što nam pokušava ovime reći je da ljudi, iako su živi mogu iznutra biti mrtvi. Ljudi koji se osjećaju loše ili im se nešto jako loše dogodilo u životima osjećaju se samo napola živima, ali nastavljaju dalje i trude se pred drugima izgledati kao da je sve uredu. Ovaj čovjek koji tvrdi da je mrtav pokušava druge obavijestiti kako mu nije dobro i kako mu je potrebna neka vrsta pomoći, ali kako se pred ostatkom ljudi pravi da je sve u redu nitko mu ne vjeruje u to. S druge strane Sanko Rabar napominje i mrtve koji kao da su živi. Za primjer daje svetog Nikolu kojeg dan danas pamtimo, spominjemo i slavimo unatoč tome što je od njegove smrti prošlo mnogo vremena. Sanko Rabar čitatelje pokušava osvijestiti da obrate pozornost na sebi bližnje, da su oni koji su trenutno živi bitniji od onih koje slavimo. Živi ljudi su ti koji nas trebaju, a mrtvi ljudi ostat će mrtvi i mi tu ništa ne možemo. Moramo se samo potruditi pomoći onima koji su još živi. *Tri stroja* je poučna priča o ljudskom razmišljanju. Ovdje se opet osvrćemo na današnjeg čovjeka koji u svemu traži neku korisnost. Za potrebe priče Sanko Rabar je iskoristio tri mudraca koji su radili strojeve. Prvi je napravio stroj koji je proizvodio tisuću i jednu stvar, ali je bio jako velik. Drugi mudrac napravio je manji stroj koji je proizvodio zadovoljstvo, a treći mudrac napravio je još manji i još korisniji stroj. Njegov stroj nije imao niti jedan vijak, niti jednu maticu i zapravo stroja nije niti bilo. Mudrac je htio proizvesti ljubav. Sanko Rabar je u jednom primjeru koristio sreću dok ovdje koristi ljubav kao glavni motiv. Ljudi su toliko fokusirani na materijalne stvari i zadovoljstvo da zaboravljaju kako ljubav pokreće svijet i kako, ako imaju ljubav nema potrebe za mnoštvom stvari.

8. Nestvarne stvari

Zbirka pjesama *Nestvarne stvari* Josipa Sanka Rabara nastajala je od 1979. godine, a objavljena je tek 2021. godine. Iako su neke od pjesama nastale prije više od četrdeset godina teško bi netko pomislio da je to zaista istina. Pjesme su nastale tijekom suvremenog doba dječje poezije i to se lako da iščitati iz načina na koji su pisane i motiva koje Sanko Rabar koristi, ali su ujedno napisane tako da se i današnje dijete može s njima lako povezati. Ova zbirka podijeljena je na dva dijela, prvi dio *Nestvarne stvari*, koje su postepeno nastajale od 1979. godine, i drugi dio *Mala bića*, napisana 1986. godine. U oba djela mogu se pronaći pjesme o životinjama, biljkama, predmetima, obitelji, djetinjstvu i prirodi. Zbirka je ispunjena humorističnim elementima koji uvlače čitatelja u svijet poezije. Igrivost je glavni element ove zbirke te se jasno može uočiti da su pjesme namijenjene djetetu i njegovu razumijevanju svijeta. Kada govorimo o samoj strukturi pjesama kao što je rima, stihovi i strofe, ne može se uočiti konstanta već je sve pisano slobodno i svaka pjesma je jedinstvena na svoj način. Zbirku ne ograničavaju poredci rime ili stiha, pa čak ni dužina stiha, već odiše slobodom i nepredvidivom igrom koja je glavna sastavnica djeteta i djetinjstva. Čitatelji, u ovom kontekstu djeca, bit će očarana načinom na koji se pjesnik poigrao riječima, svakodnevnim predmetima ili međuljudskim odnosima.

8.1. *Nestvarne stvari*

Dio zbirke *Nestvarne stvari* sastoji se od 55 pjesama. Mogu se prepoznati pjesme o predmetima, pjesme o prirodi i životinjama, pjesme o obitelji i djetinjstvu, nonsensne i apstraktne pjesme, poučne pjesme i pjesme o osjećajima te pjesme o prstima na ruci. Sve pjesme u sebi sadrže dozu humora te upotpunjuju iskustvo čitanja ove zbirke. U svakoj rubrici bit će detaljnije objašnjene one pjesme koje načinom pisanja odskaču ili u sebi nose bitne elemente koji čine ovu zbirku posebnom.

8.1.1. Pjesme o predmetima

Pjesme o svakodnevnim predmetima prikazuju predmete kao živa bića koja imaju emocije i koja obavljaju neke ljudske radnje. Jedna od tih pjesama koja dobro prikazuje način na koji Sanko Rabar oživljava predmete je *Stolica sa sto lica*. Iako je stolica uobičajeno samo rekvizit u kazališnim predstavama, Sanko Rabar ju pokazuje kao glavnog glumca.

„Igrala je karakterne uloge
i statirala
u dosadnim se dramama jadrnica živcirala
čekala je i stajala prekrživši noge
a kad bi glumci na nju sjeli

debeli i teški
ona bi se zgurila i gorko nasmiješila
u sebi je sricala riječi uloge
bojeći se da ne bi pogriješila“
(Sanko Rabar, 2021; str. 12).

Lanac se psa riješio pjesma je o raznim kućnim predmetima koji su odlučili činiti nešto što im nije uobičajeno, kao što je stolac koji je sišao u dvorište, štap koji se spotaknuo ili lanac koji je otišao od psa. *Nestvarne stvari, Kuća, Limunada, Važna vaga, Okvir za sliku, Darežljiva brada, Kvaka i Otirač za cipele* ostale su pjesme ove zbirke koje prikazuju nestašne predmete. Sanko Rabar u svojim predmetima vidi nešto što drugi ne vide, a to je pobuna. Nonsensom i igrom riječima oživljava predmete i pokazuje djeci fantastičnu stranu nečega što nam je u životu svakodnevno. Predmeti postaju živi i iskazuju svoje mišljenje i osjećaje i bude dječju maštu. U pjesmama iz ove zbirke nije čudno ako se televizor zaljubi u šivaću mašinu ili ako kuća sama od sebe odluta.

8.1.2. Pjesme o prirodi

Pjesme o prirodi koje susrećemo u ovoj zbirci su: *Put lotalica, Otoci, Lokva, Lipa, Jela, Grana u proljeće, Kap, Dva brijega, Zvijezda, Zvijezda padalica, Ustao je dan, Praskozorje, Jele, Noć i Večer*. Pjesme iz ove rubrike imaju motive povezane s prirodnim pojavama, godišnjim dobima, biljkama i ponekim planetima ili zvijezdama. Pjesme o životinjama koje pronalazimo u ovoj zbirci su: *Pita i Ribe*. *Grana u proljeće* pjesma je koja prikazuje živopisne pjesničke slike koje opisuju proces pupanja grane u proljeće. Pjesnik slikama točno prikazuje prvo sunce koje topi snijeg i grije biljke, početak pupanja prirode i na samom kraju povratak zelenog lišća i naznake budućih plodova. *Jele* su pjesma koja se koristi sličnom tematikom, ali ona opisuje ipak malo hladnije mjesece.

„Kad se Sunce grani prvi put nasmiješi
ona se nakostriješi
kao nekom greškom

Kad Sunce granu prvi put okupa
ona propupa
grbavim smiješkom

Kad Sunce na kraju radosno zablista
grana prolista
umivena, svježa, zelena i čista“

(Sanko Rabar, 2021: str. 28).

Dva brijega pjesma je o besmislenom razgovoru dvaju brjegova. Čini se kako jedan od njih priča priču drugome, ali je ta priča nepovezana i ne čini smisao. Pjesnik ovom pjesmom pokušava nasmijati svoga čitatelja i prikazati mu što se događa kada jedna osoba ne sluša drugu ili pak ne dovršava započetu priču. Prvi brijeg vodi monolog, povremeno doživljavajući drugoga dok drugi pokušava odgonetnuti u kojem se smjeru kreće njegova priča, sve dok mu na kraju ne dosadi.

„– Davno je to bilo kad je krenuo na put.
– Tko je otišao na put?
– Gaj se žutio, jesen, a i put je bio žut.
– Ali, tko je to otišao na put?
– Ne znam, netko mudar ili netko lud.
– Zar ne možeš donijeti sud?
– Neki je kos trčao, a i vjeverica je bila tamo.“
(Sanko Rabar, 2021; str. 34).

Pjesme *Zvijezda*, *Zvijezda padalica*, *Ustao je dan*, *Praskozorje*, *Noć* i *Večer* prikazuju igru mjeseca i zvijezda te čini noć i mrak utoliko privlačnijima i manje strašnima za mlade čitatelje. Približava nam nebeska tijela i na veseo i zabavan način objašnjava prirodne pojave kao što je zalazak ili izlazak sunca. Svojim pjesničkim slikama jasno dočarava tu ljepotu koju možemo pronaći u izlasku sunca: „Ustao je dan/ iz kreveta Zore/ visoko nad gore i more/ plav, rumen/ i radostan“ (Sanko Rabar, 2021; str. 41).

8.1.3. Pjesme o obitelji i djetinjstvu

Pjesme o obitelji i djetinjstvu pjesme su koje govore o obiteljskim odnosima i dječjim viđenjem svojih roditelja te usto govore o klasičnom djetinjstvu prožetom igrama i veseljem te djeci bitnim pitanjima. U ovu kategoriju mogu se uvrstiti: *Pitao je Ratko svoga tatu*, *Sunčana strana*, *Gruda*, *Zabava*, *Kad ne bi bilo Sunca*, *Moja mama* i *Tatina žurba*. *Gruda* je specifična po tome što se u prvom stihu može jasno zamisliti kretanje jedne grude i veselje koje ona donosi djeci: „Čuvaj glavu!/ leti gruda/ kojekako/ kojekuda/ sijevne i vrluda/ bijela/ kao strijela/ gdje pogodi/ čini čuda“ (Sanko Rabar, 2021; str. 21). *Gruda* je prikaz djetinjstva i svega što kao djeca očekujemo i priželjkujemo, a to je igra, neprestana igra. *Pitao je Ratko svoga tatu* prikazuje mnoga dječja pitanja na koja odrasli povremeno ne mogu odgovoriti, kao što je: „Zašto puž golać/ ne može doći do stana?“ (Sanko Rabar, 2021; str. 20). *Sunčana strana*, *Kad ne bi bilo sunca* i *Moja mama* pjesme su s malo težom tematikom te govore o samohranj majci, životu bez majke i oca i nasilju u obitelji. Rabar je ove teške teme unio u pjesme koje unatoč

težini teme o kojoj govore nastoje unijeti vedrinu u doživljaj čitatelja. Načinom pisanja postigao je da se teme zakamufliraju dovoljno da ih dijete ne prepozna na prvu, ali i dovoljno da ih odrasli mogu odmah uočiti:

„Moja je mama najbolja na svijetu
zamijenila je ne bih ni za koju mamu
kad i tata na me digne galamu
ona pazi da me ne povrijedi
Vi ne znate koliko moja mama vrijedi!“
(Sanko Rabar, 2021; str. 45).

Tatina žurba pravi je prikaz današnjeg načina života. Svi negdje žurimo i jurimo, a pogotovo roditelji. Djeca žude za time da se igraju i družu sa svojim roditeljima, ali roditelji, takvi kakvi su danas, imaju mnogo problema i briga koje ih sprječavaju da se bezbrižno posvete svojoj djeci, a djeca su ta koja sve vide i uočavaju. Pjesma na kraju šalje poruku roditeljima da je vrijeme da i oni progledaju i vide što ih kod kuće čeka:

„ne vidi malo biće
što čeka
da tata dođe iz daleka
i donese sa sobom glavu
prepunu briga i računa
da ih istrese u koš za smeće
da se osvježi i igra
s njime cijelo večer“
(Sanko Rabar, 2021; str. 71).

8.1.4. Nonsensne i apstraktne pjesme

Nonsensne pjesme su one pjesme koje ne daju smisao, odnosno koje su besmislene ili pak koriste izmišljene riječi. U rubriku nonsensnih pjesama pripadaju: *Dok se Sunce igralo iza oblaka*, *Kako Srećka usrećiti*, *Bumparampambon*, *Kamenvir*, *Ružna pjesma*, *Nestvarna stvar*, *Neke nestvarne stvari* i *Potruga. Ništa*, *Kako izvagati smiješak* i *Kako izmjeriti pogled* apstraktne su pjesme u ovoj zbirci. *Dok se Sunce igralo iza oblaka*, *Ružna pjesma*, *Nestvarna stvar*, *Neke nestvarne stvari* i *Potruga* pripadaju nonsensnim pjesmama jer same po sebi ne nose neki smisao. Nedostatak smisla u pjesmama nastao je nizanjem rima, nabrojanjem nepovezanih stvari ili jednostavno manjkom značenja neke pjesme.

„Kako Srećka usrećiti?
Kako lijekove izliječiti?
Kako sobu osobiti
a balkon na bal pozvati?

Kako zvijezde zvijezditi
i po nebu jezditi?“
(Sanko Rabar, 2021; str. 30).

„Možda blago
vrlo drago?
Možda zimu
koja zebe?
Možda Tebe?
Možda Sebe?
KUĆNI DUH“
(Sanko Rabar, 2021; str. 54)

Kako Srećka usrećiti, Bumparampambon i Kamenvir pjesme su koje se igraju riječima ili su u potpunosti napisane bez smisla. „Slon, ton kataton/ karabata/ farabata/ sirabakaton“ (Sanko Rabar, 2021; str. 31). Gore navedeno je primjer iz pjesme *Bumparampambon* koja je samo nizanje besmislenih riječi, dok kada se govori o pjesmi *Kamenvir* primjećuje se kako se koristi korijen -kamen kako bi se na njega nadodavali sufiksi kojima se stvaraju nove riječi. „postati kamenpjev/ kamenkret nepokret/ kamengled nepogled/ kamendir nedodir/ i kamen u jezeru/ kamen na Mjesecu“ (Sanko Rabar, 2021; str. 32).

Apstraktne pjesme ove zbirke dotiču se nekih apstraktnih pojmova ili pitanja na koja je dosta teško odgovoriti. *Ništa* je prikaz apstraktnog pojma gdje se Ništa gleda kao nepostojeće mjesto ili objekt gdje zaista nema ničega. „NIŠTA nema, ni majke, ni oca/ nema NIŠTA, ničeg dragog/ ni s čim nije/ niti plače, nit’ se smije“ (Sanko Rabar, 2021; str. 18). *Kako izvagati smiješak* i *Kako izmjeriti pogled* pjesme su o pitanjima na koja je teško odgovoriti. Niti se pogled niti se osmijeh ne mogu izmjeriti ili izvagati te su pjesme namijenjene da potaknu dječju maštu ka razmišljanju prema tome da li postoji ikoji način da se pogled ili osmijeh izmjere ili izvažu. „Gdje je ta vaga/ moć i snaga/ da se izmjeri/ tvoj pogled/ i stavi na ogled“ (Sanko Rabar, 2021; str. 52).

8.1.5. Poučne pjesme i pjesme o osjećajima

Poučne pjesme su pjesme koje nose neku pouku ili nastoje kroz stihove naučiti djecu o nekom poželjnom ponašanju. Poučne pjesme iz ove zbirke su *Nezadovoljstvo sobom* i *Mrljo*, dok su pjesme o osjećajima *Sreća* i *Ljubav*. *Nezadovoljstvo sobom* opisuje kako se osoba osjeća kada nije sama sa sobom zadovoljna: „to je ko grumen soli/ u srcu se skrutnuo/ zapinje i boli“ (Sanko Rabar 2021; str. 29). Ali unatoč tome kako se osjećamo ipak je poticaj da budemo bolji. Pjesma nam poručuje da uvijek moramo nastaviti dalje i da mala razočaranja ne trebaju stati na put našoj ustrajnosti. *Sreća* je nastojanje pjesnika da sreću pretvori u riječi. Sreća je ovdje opisana kao slobodna ptica koju želimo vidjeti ali ne treba ju loviti već samo uživati u njoj kada nam dođe. *Ljubav* je pjesma koja opisuje koga sve i što možemo voljeti, opisuje kako ljubav izgleda i kako se osjećamo kada nekoga zaosta volimo. Pjesnik je završio ovu pjesmu jednom

životopisnom pjesničkom slikom kojom ljubav uspoređuje s prosjakom, zbog njene skromnosti, putnikom zbog njezine težnje i ružom zbog njezine ljepote.

„Ljubav je prosjak na tvome malom pragu
ljubav je putnik na zvjezdanom tragu
Ona je ubrana ruža, tuga u vrtu
svjetlo u noći
Ljubav je ono što mora doći
Ljubav, i samo ljubav
nikad neće proći“

(Sanko Rabar, 2021; str. 72).

8.1.6. Pjesme o prstima na ruci

Pjesme o prstima na ruci su: *Srednji prst*, *Uspavanka kažiprsta*, *Uspavanka palca*, *Uspavanka malog prsta* i *Uspavanka prstenjaka*. Ove pjesme prikazuju ulogu svakog prsta onako kako ih u stvarnom životu koristimo. Srednji prst viri iznad svih i najveći je od svih prstiju te je njegova uloga, kako pjesma kaže, da smiri svađu između ostataka prstiju. Kažiprst pokazuje gdje se što krije i nalazi, palac pomaže djeci da zaspu kada su malena. Mali prst je najmanji te se pjesnik na njega referira kao na malo dijete, najmlađe od svih prstiju. Prstenjak koristimo kako bi na njega stavili prsten te je pjesnik iskoristio priliku i poigrao se malo s tom riječi prsten te stvorio pravu uspavanku:

„...prsten iz dubine
kazuje ti ime

prsten iz tame
pokazuje na me

prsten na prstu
pokazuje vrstu...“

(Sanko Rabar, 2021; str. 68).

8.2. *Mala bića*

Mala bića dio su zbirke koji se sastoji od dvadeset pjesama koje se mogu podijeliti na pjesme o životinjama, pjesme o biljkama i ostale pjesme. Pjesme nose humorističnu notu i nastoje nasmijati čitatelja smiješnim dogodovštinama koje proživljavaju junaci pjesama. Ove pjesme doista više gledaju prema tome da nasmiju te su podijeljene u skladu s klasičnim motivima koji se koriste kao inspiracija za dječje pjesme.

8.2.1. Pjesme o životinjama

Pjesme o životinjama su: *Miš, Žabac i roda, Puž, Mačak digo rep, Crv, Razmažena maca, Morski pas, Meduza, Morski banket, Plankton, Morski krastavac i Električna raža*. Ove pjesme još se mogu rastaviti i na pjesme o kopnenim i pjesme o morskim životinjama. Pjesme o kopnenim životinjama prikazuju živote raznih životinja koje smo u mogućnosti sreći u svakodnevnom životu. Iako prikazuju svakodnevne životinje svaka od pjesama daje određeni preokret. Kao što je lijeni miš koji stalno spava i nije ga briga što mačka radi i da li ga lovi, slijepa roda koja želi žapcu biti lijepa pa je stavila mašnu oko vrata i razmažena maca koja se boji miša. Kada se govori o morskim životinjama ovdje se ipak daje naznaka opasnosti. *Morski pas, Meduza i Električna raža* pjesme su o morskim životinjama koje su izvor opasnosti, ali uz dozu šaljivosti koja je karakteristična za Sanka Rabara. *Morski krastavac* je pak s druge strane ružan i nitko mu ne želi priči dok je *Plankton* koristan za sva živa bića koja pronalazimo u moru. Od svih pjesama iz ove teme najinteresantnija je *Morski banket* koja prikazuje hranidbeni lanac morskih životinja.

„Za predjelo je trava
što ju žvače morska krava
zatim svatko guta
gosta preko puta
onda svatko jede
druga pokraj sebe
tako su svi kvit
i svatko bude sit“

(Sanko Rabar, 2021; str. 96).

8.2.2. Pjesme o biljkama

Pjesme o biljkama su: *Mrkva, Stidljiva travka, Ruža i lopoč i Cvijet*. *Mrkva* je pjesma koja ponovno prikazuje hranidbeni lanac, ali ovoga puta u suprotnom smjeru. Prvo započinje s ljudima, a završava s biljkom. Iz pjesme se može iščitati kako zapravo svi nekoga gone ili žele pojesti, osim biljaka koje samo rastu i jedino im ostaje čekati dok ih netko ne ubere i ne pojede.

„Mirna i spokojna
nikoga ne goni, nit' vreba
nit' glode
samo čeka da joj vrijeme prođe
zavuče se u zemlju, viri

izbaci napolje
list
pa se opet smiri“

(Sanko Rabar 2021; str. 82).

Ruža i lopoč pjesma je o dva cvijeta koja su jako različita. Kako po staništu tako i po izgledu. Pjesnik ovime djeci daje do znanja kako se cvijeće može pojaviti na raznim mjestima i u raznim oblicima, ali je svako jednako lijepo. *Cvijet* bi se mogao nadovezati na poruku o ljepoti cvijeća jer nam pjesma govori o trudu i radu uloženom kako bi se jedan cvijet mogao nesmetano razvijati i rasti, a naposljetku ga je pronašla djevojčica kojoj nije bilo stalo do toga da se cvijet dalje razvija, već ga je htjela sama za sebe, ali kako ga je ubrala tako ga je i ubrzo bacila. Pjesnik upozorava djecu da su i cvjetovi živa bića koja zaslužuju da ih se ostavi da rastu.

8.2.3. Ostale pjesme

Ostale pjesme su one koje su jedinstvene i nema ih dovoljno za zasebnu rubriku, to su: *Kad je svanuo dan*, *Rat bacila*, *Ja sam velik, ti si malen!* i *Div Zasvekriv*. *Kad je svanuo dan* pjesma je o aktivnostima životinja i biljaka kada svane dan. *Rat bacila* predstavlja i treću skupinu živih bića, a to su bacili, oku nevidljiva stvorenja koja nas napadaju kada smo bolesni. Pjesnik ovom pjesmom prikazuje kako se bacili šire kada smo prehladeni i kako se samo lako prenose s čovjeka na čovjeka. *Ja sam velik, ti si malen!* prikazuje odnos roditelja prema djetetu. Odrasli, pogotovo roditelji, učestalo brane djeci što i kako da nešto rade, naravno za njihovo dobro, ali pjesnik nam je ovdje prikazao kako to izgleda iz dječjeg stajališta, odnosno kako to djeca shvaćaju.

„Ne pjevaj!
ne zijevaj!

Ne skači!
Ne plači!

Ne diraj!
Ne sviraj!

Ne dreči!
Ne tlači!

Ja sam jači

a ti si malen

Ja sam šef
i igram na blef

Zapovijedam
i ništa ti ne dam

Pravim se i gnjavim
mučim te i davim

tobože te učim
a zapravo mučim

(Sanko Rabar, 2021; str. 89).

Div Zasvekriv pjesma je o divu koji stalno nešto griješi ili krivo radi. Što god učini nekom napravi štetu te se jedan div nije mogao snaći kamo će sa svojim krupnim tijelom, a da nikome ne smeta. Na kraju je div zaspao i na njemu je nastala šuma koju su nastanila mnoga bića. „gotova je priča/ jer se u snu smije/ i mala bića grije“ (Sanko Rabar, 2021; str. 91).

9. Zašto i druga pitanja

Zašto? je bitno pitanje u djetetovu životu. Kada navrší četiri godine dijete je dovoljno govorno sposobno kako bi ispitivalo odrasle o nečemu što ih zanima i tu se pojavljuje pitanje zašto. U tom periodu dijete pita pitanja radi interesa i jer želi saznati više, ali već s pet godina dijete neprestano zapitkuje zašto čak i kada ga ništa ne zanima. (Čudina-Obradović, Letica, Pleša, Profaca i Starc, 2004). Josip Sanko Rabar ovu je knjigu predodredio baš tom periodu djetinjstva, konstantnim i neumornim pitanjima zašto. Djelo sadrži mnoga pitanja koja bi djeca mogla postaviti i potencijalne odgovore kako bi se roditeljima olakšao odgovor. Zbirka odgovora je namijenjena i djeci i odraslima. Sastoji se od *Prevažnih i ozbiljnih pitanja*, *Svemirsko-nebeskih pitanja*, *Životinjskih pitanja*, *Najraznoražnijih pitanja* i *Zadnjeg (i prvog) pitanja*. Kroz pitanja je prožeta religijska tematika te pitanja u nekom pogledu odgovaraju djeci na religijska pitanja ili pak na uobičajena pitanja imaju religijski odgovor.

9.1. Prevažna i ozbiljna pitanja

Ova kategorija pitanja sastoji se od jedanaest pitanja koja se dotiču nekih religijskih tematika ili nekih uobičajenih dječjih pitanja. Pitanja u ovoj kategoriji su: *Zašto djeca stalno pitaju zašto?*, *Zašto čovjek živi?*, *Zašto svjetlost svijetli u mraku?*, *Zašto vrijeme teče?*, *Zašto*

je batina iz raja izašla?, Kad je živio Isus?, Zašto se slavi Uskrs?, Zašto imamo dva oka?, Kad ću biti dobar ili zao?, Što će se dogoditi sutra? i Kad ću doći u raj?. Na ova pitanja Sanko Rabar daje odgovore koji su donekle filozofski i donekle religiozni. *Zašto djeca stalno pitaju zašto?* zapravo prelazi u sferu Boga i Božje ljubavi, odgovarajući na konkretno pitanje u prvoj rečenici. Istu taktiku koristi odgovarajući na pitanje *Zašto čovjek živi?* i ovdje život uspoređuje sa žrtvom Bogu, jer se on za nas žrtvovao mi svoj život trebamo posvetiti tome da se žrtvujemo za Njega. *Zašto svjetlost svijetli u mraku?* daje djeci dva odabira odgovora. Prvi je historijsko objašnjenje straha od mraka potaknuto praljudima koji su se u mraku štitili od životinja, drugi odgovor je da je Bog stvorio svjetlo prije nego što je stvorio sve ostalo. *Zašto vrijeme teče?* pruža dva interesantna odgovora koja roditelji mogu pročitati djeci. Obje su priče, ali je jedna malo naklonjena Biblijskom objašnjenju rajskog vrta, dok je druga poučna priča o dobroti prema drugima. Sanko Rabar koristi svoje umijeće pisanja priča kako bi djecu poučio i kako bi istovremeno napravio zanimljivu priču koja će se djeci dopasti i donekle odgovoriti na njihova pitanja. *Zašto je batina iz raja izašla?* Objašnjava djeci kako se prije odgajalo, ali i ujedno da ta batina nije nestala, samo je postala lekcija koju svi kroz život učimo, preobrazila se iz fizičke boli u nešto poučno i korisno. *Kad je živio Isus?* i *Zašto se slavi Uskrs?* prikaz je konkretnih odgovora iz Biblije o Isusovu životu. *Zašto imamo dva oka?* pruža djeci odgovor u obliku mita, ali ujedno i stvarnog svijeta i hvaljenog književnog djela. Sanko Rabar odgovara na ovo pitanje korištenjem mita o Kiklopu, uvodeći mit polako prema stvarnim životnim događajima, odnosno Drugom svjetskom ratu i koncentracijskim logorima, prelazeći na *Odiseju* i završavajući s ljudima koji još uvijek vide samo svoju dobit i koji nam mogu i danas naškoditi. *Kad ću biti dobar ili zao?, Što će se dogoditi sutra? i Kad ću doći u raj?* Pitanja su na koja Sanko Rabar ne pruža konkretne odgovore jer konkretne odgovore ne zna. Ono što im on objašnjava je da su stvari nepredvidive i da rijetko kada znamo što će se dogoditi i što nas čeka.

9.2. Svemirsko- nebeska pitanja

Kategorija svemirsko-nebeskih pitanja dotiče se odgovora na dječja pitanja povezana s nebeskim tijelima i s mnogim objektima koje možemo susresti da lete na nebu. Pitanja koja djeca postavljaju na ove teme su: *Zašto sunce sja?, Zašto je nebo gore, a zemlja dolje?, Zašto postoji svemir?, Zašto je nebo plavo, a sunce žuto?, Zašto zvijezde trepću?, Zašto kometi imaju rep?, Zašto je sunce na zalazu crveno?, Zašto vidim dugu? i Zašto balon leti?.* Na pitanje *Zašto sunce sja?* Sanko Rabar pruža dva odgovora, odnosno dvije strane priče. Daje djeci opciju da biraju hoće li vjerovati u priču vile, odnosno u dobro sunce, ili u priču vještice, odnosno u zlo sunce. Djeci se ovdje daje sloboda izbora i potiče ih se na razmišljanje o koristi i štetnosti

sunčevih zraka. Iako nas sunce u mnogočemu veseli potrebno je biti na oprezu jer nam može naškoditi. *Zašto je nebo gore, a zemlja dolje?* Još je jedan odgovor koji je nastao kroz priču, ovoga puta o obrnutoj zemlji gdje je današnje dolje prije bilo gore, a današnje gore je bilo dolje. *Zašto postoji svemir?, Zašto zvijezde trepću?* i *Zašto je sunce na zalazu crveno?* daju djeci razumljiva objašnjenja zašto je svijet i svemir uređen tako kako je, iako se Sanko Rabar koristi svojevrsnim pričama u odgovore opet ubacuje stvarne informacije. Kada se radi o *Zašto je nebo plavo, a sunce žuto?*, *Zašto kometi imaju rep?* i *Zašto vidim dugu?* odgovori su predodređeni tome da objasne religioznu stranu nekih pojava te je zato sunce žuto jer je zlato boja svetosti, komet ima rep jer ga ima, ali komet s repom također prisustvuje Isusovu rođenju, te za kraj duga je sredstvo Božje da pomiri nebo i zemlju. *Zašto balon leti?* u objašnjenju ima jednu malo zabrinjavajuću i pomalo tabu stavku, a to je element smrti ispričan na nonšalantan način. Kada govori o cepelinu koristi se ovom rečenicom: „Cepelin je planuo i srušio se kao golema buktinja, zajedno s ljudima, koji su izgorjeli. Otad su punili cepeline plinom helijem, ali helij je skup, pa su cepelini postali rijetki.“ (Sanko Rabar, 2015; str. 47). Iako je istina ono što je napisano možda je ipak prikazano kao neka mala, beznačajna stvar koja se, eto događa.

9.3. Životinjska pitanja

Životinjska pitanja djece uvelike se dotiču izgleda pojedinih životinja i nekih njihovih karakteristika koje ne primjećuju na nekih drugim životinjama. U kategoriju ovih pitanja pripadaju: *Zašto su ljudi pametniji od životinja?*, *Zašto postoje ptice?*, *Zašto paun ima šaren rep?*, *Zašto slonovi imaju surlu?*, *Zašto žirafa ima dug vrat?*, *Zašto pauk plete mrežu?* i *Zašto mačak ima rep?*. Odgovori na ova pitanja uglavnom se baziraju na konkretnim pričama koja bi objašnjavala zašto životinje izgledaju tako kako izgledaju. Sanko Rabar objašnjavajući karakteristike pojedinih životinja koristi se raznim inovativnim idejama. Da bi dao odgovor *Zašto su ljudi pametniji od životinja?* on prilaže priču o životinjama gimnazijalcima koje su veoma pametne i marljive, ali ni blizu toliko požrtvovne kao čovjek. Zato Bog odluči čovjeka učiniti najpametnijim. Ptice iz drugog pitanja su ljudska inspiracija, kako objašnjava Sanko Rabar, i tu su da nas uveseljavaju i da nam daju inovativne ideje. Paun ima šaren rep zbog mitologije. Argus je bio div s očima po čitavom tijelu, ali kada je bio ubijen božica Hera njegove je oči stavila na paunov rep i tako ga učinila vječnim. (Hrvatska enciklopedija, 2021). *Zašto slonovi imaju surlu?* dobilo je pomalo simpatično objašnjenje o prehladi jednog slona i naglom rastu njegove surle. Kako bi Sanko Rabar objasnio rast vrata žirafe koristio se dokazima o evoluciji vrsta, ali uvrstivši ju u priču koja je djeci razumljiva. A govoreći o paukovoju mreži koristi se popularnim filmovima, odnosno prikazom pauka u filmu *Gospodar prstenova*. Iz tih

različitih načina objašnjavanja pojedinih tema i miješanja religije, umjetnosti, mitova ili filmografije, vidi se da su njegovi odgovori prikladni za svu djecu i sve roditelje. Nastoji prilagoditi većinu svojih objašnjenja različitoj publici. Čak i ako jedan dio knjige ne odgovara nekome uvijek postoji jedan drugi dio koji mu služi.

9.4. Najraznornija pitanja

Ova kategorija dotiče se doista najraznornijih pitanja. Od blagdana do vremenskih nepogoda i dječjih svakodnevnih aktivnosti. Ovdje možemo uočiti pitanja kao što su: *Zašto su Krampusove šibe pozlaćene?*, *Gdje se nalazi jučer?*, *Zašto kitimo božićno drvce?*, *Zašto postoji zima?*, *Zašto pada kiša?*, *Zašto je podne u podne?*, *Zašto postoje godišnja doba?*, *Zašto nosimo šešire?*, *Zašto se nosi nakit?*, *Zašto je snijeg bijel, a ne crn?*, *Zašto je danas baš danas?*, *Zašto se vidimo u zrcalu?*, *Gdje se nalazi sutra?*, *Zašto moramo spavati?*, *Zašto moramo učiti?*, *Zašto sveti Nikola daruje djecu?*, *Zašto na drveću ne rastu bomboni?*, *Zašto se djeca igraju?*, *Zašto anđeli imaju krila?* i *Kad sam prohodao?*. *Zašto su Krampusove šibe pozlaćene?* i *Zašto sveti Nikola daruje djecu?* Odgovori su na obje strane medalje. Prva je priča o Krampusu, odnosno Vragu, koji želi napakostiti, ali ga sveti Nikola na kraju preduhitri još jednim dobrim djelom. Drugo je dobrota svetog Nikola i njegova želja da usreći i daruje. *Zašto kitimo božićno drvce?* uvodi u priču zimski solsticij, proslavu kada se pozdravljamo sa zimom i dočekujemo ljeto. Uz to uspoređuje božićno drvce sa svemirom kojeg imamo u vlastitoj kući. Naravno objašnjava djeci i kako se Božić slavi zbog toga što je to dan Isusova rođenja i kako su božićna drveća došla u običaje tek kasnije. Na pitanje *Gdje se nalazi jučer?* Sanko Rabar uzima priliku kako bi nas podsjetio da je jučer prošlost i da moramo nastaviti dalje, da ne valja patiti za prošlim greškama već nastojati ustrajati prema novim uspjesima i prema boljoj budućnosti. Bog je jedini koji može vidjeti što nas čeka, a mi možemo samo nastojati popraviti sutra iskustvom od jučer. Kada odgovara na pitanje *Zašto je danas baš danas?* odgovara na filozofski način pitajući mnoštvo pitanja i zapravo ne dajući nikakav konkretan odgovor, a kada nam objašnjava sutra, u pitanju *Gdje se nalazi sutra?*, ono je samo stidljivo i zato ga ne možemo pronaći danas. *Zašto postoji zima?* Prikazuje nam i dobre i loše strane zime, odnosno hladnoću, sivilo, ali ujedno i bjelinu i ljepotu grada, uživanje dok se sanjkamo i grudamo i ugođaj koji dobivamo kada uživamo na snijegu s obitelji. *Zašto pada kiša?* Daje djeci objašnjenje zašto su kiše potrebne i kome sve doprinose, i kako saznajemo doprinose svima, jer bez kiše ne bi bilo života i cijela bi Zemlja bila jedna velika pustinja. Odgovarajući na pitanja o godišnjim dobima Sanko Rabar nabraja ljepotu pojedinog godišnjeg doba, bjelinu snijega objašnjava kao novi dar svetog Nikole, podne u podne je zapravo samo to što jest, podne. Šešire nosimo kako nam ne bi odletjela glava, iako

je to diskutabilno jer se još nije dogodilo, a nakit nosimo da bi i sami na sebi nosili svemir. *Zašto se vidimo u zrcalu?* priča je o zlom čarobnjaku koji je svoje zrcalo koristio kako bi postao bogat, ali kako se zrcalo na njega naljutilo više mu nije htjelo prikazati ništa osim njega samoga. Zrcalo je zapravo prikazalo čarobnjaku ono što je najviše trebao vidjeti, sebe i svoje postupke, kako bi promijenio sebe i tek onda bi mogao dobiti nešto zauzvrat. *Zašto moramo spavati?* objašnjenje je koje je ponovno, na neki način, izravno i tabu. Sanko Rabar objašnjava kako su Japanci koristili ne spavanje kao oblik mučenja i kako se, ako ne spavamo, možemo jako razboljeti i osjećati veliku bol. *Zašto moramo učiti?* i *Zašto na drveću ne rastu bomboni?* jednostavna su objašnjenja da se učiti mora kako bi mnogo toga znali, a bomboni ne rastu na drveću jer je to jednostavno tako. *Zašto se djeca igraju?* prikaz je odraslosti i djetinjstva. Djeca su ta koja se bezbrižno igraju i uživaju, a odrasli su ti koji rade, idu na posao i bivaju nervozni i mrzovoljni jer im se ne sviđa to što rade. Sanko Rabar pronalazi sredinu odraslosti i djetinjstva u umjetnicima koji se zapravo igraju za život. Smišljaju nove ideje i održavaju ono djetinjstvo u sebi kako bi ujedno zaradili kao odrasle osobe. Sanko Rabar i u ovom dijelu uvodi anđele i dilemu oko njihovih krila. Ovaj put objašnjava kako se anđeli zapravo teleportiraju na različita mjesta, a krila su im, ponovno dali umjetnici. *Kad sam prohodao?* Simpatičan je prikaz razvoja jednog djeteta u njegovoj prvoj godini života, od rođenja pa sve do dana kada je prohodalo i počelo pričati.

9.5. Zadnje (i prvo) pitanje

Ova kategorija sastoji se od samo jednog pitanja koje Josip Sanko Rabar smatra najbitnijim od svih koje je prije naveo, a to pitanje je *Kad ću vidjeti svijet?*. Odgovor na ovo pitanje Sanko Rabar pronalazi u smrti, dan kada ćemo biti jedno s Bogom. Smatra kako sada vidimo samo djeliće svijeta oko sebe, ali kada uđemo kroz rajska vrata i sjedinimo se sa Svemogućim, tek tada ćemo doista vidjeti cijeli svijet. Ono što je bilo, što jest i što će biti. Neće postojati vrijeme niti prostor već samo život, naš, tuđi, svačiji. Svijet će nam biti dostupan kao na dlanu i imat ćemo priliku pristupiti svakom njegovom kutku, onako kako za života nikada nismo mogli.

„Vidjet ćemo i Boga, koji više neće biti tajna u svemu, a ipak nedokučiv po mnogočemu. Sad dodirujem policu s knjigama, tipkam po tipkovnici, a sve je to u Bogu, i računalni ekran koji svjetluca, i ova točka koju stavljam na kraju.“ (Sanko Rabar, 2015; str. 82).

10. Zaključak

Kroz proučavanje djela Josipa Sanka Rabar za djecu jasno je uočiti kako se njegova djela baziraju na kršćanskim uvjerenjima koja nastoji prenijeti djeci. Iako se u današnjem svijetu na to gleda kao na problem, Josip Sanko Rabar svoja je djela prilagodio svim čitateljima koji bi se mogli uhvatiti njegovih knjiga. Djela su prožeta poukama nužnim za djecu mlađe dobi i bilo da ona proizlaze iz kršćanskih uvjerenja ili su izrečena kroz riječi jednog patuljka, moraju se smatrati neophodnima za djecu. Sanko Rabar svojim čitateljima pruža mogućnost odabira između kršćanstva, znanosti, fantastike i zabave, bez obzira na to što će čitatelj odabrati uvijek mu se donosi poruka vrijedna pamćenja. Način pisanja svakako odiše suvremenošću i jako dobro prikazuje vrijeme u kojem se nalazimo, užurbanost života, nemar nekih ljudi, ali i dobrotu onih drugih. Iako je u nekim pričama ili pjesmama prisutna teška tematika, Josip Sanko Rabar pronalazi način na koji će ju približiti čitatelju ili zakamuflirati kako bi informacija bila lakše prihvaćena. Prema mome mišljenju djela su i više nego poželjna za odgoj i obrazovanje djece i smatram kako je nužno njihovo korištenje, kako u roditeljskom domu tako i u odgojno obrazovnoj ustanovi. Raznovrsnost koju nam Josip Sanko Rabar pruža omogućuje da se svatko može povezati s nekim pričama ili pjesmama i ne sprječava njihovo korištenje. Čak se mogu uočiti i neke iste teme ili likovi koji su prožeti kroz dva do tri navedena djela. Takva povezanost likova u različitim vrstama dječje književnosti omogućuje uporabu u odgojno obrazovnoj ustanovi koja će u djeci pobuditi maštu. Jedan od tih primjera je *Div Zasvekriv* kojeg djeca mogu zamišljati na raznim mjestima, omogućuje im da pronađu gdje je ta planina koju je div stvorio i da smisle razne načine na koje on može prestati uništavati. Djela su ispunjena mogućnošću i ne vidim razloga da se ne koriste više kao sredstvo odgoja i obrazovanja. Način na koji Josip Sanko Rabar ispunjava dječje živote svojim djelima svakako je poželjan pa samo mogu napomenuti kako se radujem još kojem djelu ovoga pisca.

Literatura

Aračić, P. (2017). Obiteljski i kršćanski odgoj te drugi sudionici u tom odgoju. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, (11), 111-126.

Argus. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 27. 7. 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3707>

Crnković, M. (1984). *Dječja književnost*. Školska knjiga: Zagreb.

Čudina-Obradović, M., Letica, M., Pleša, A., Profaca, B., & Starc, B. (2004). Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. *Zagreb: Golden marketing, Tehnička knjiga*.

Fontana, A. (2009). Biblija i kršćanska inicijacija djece i obitelji. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 31(4), 349-363.

Gasol, R. (2006). Kršćanski odgoj djece i mladih. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 28(4), 375-390.

Hameršak, M., & Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Leykam International: Zagreb

Hranjec, S. (2003). *Kršćanska izvorišta dječje književnosti: priručnik za studente i učitelje*. Alfa: Zagreb

Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Školska knjiga: Zagreb

Levit, G. S., & Hossfeld, U. (2019). Ernst Haeckel in the history of biology. *Current Biology*, 29(24), R1276-R1284.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0960982219314368>

Majhut, B. (2015). Treba li nam nova povijest hrvatske dječje književnosti?. *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja*, 27(1), 189-202.

Mihanović-Salopek, H. (2019). Pjesništvo u najpoznatijim crkvenim pjesmaricama za djecu i mlade na području zagrebačke nadbiskupije. *Magistra Iadertina*, 14(2), 11-31.

Milković, Ž. (2011). Dva prikaza Božića u hrvatskoj (dječjoj) književnosti. *Magistra Iadertina*, 6(1.), 37-44.

Morfologija(2021.), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Pristupljeno 15. 4. 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41929>

Propp, V. J. (1982). *Morfologija bajke*. Prosveta.

Sanko Rabar, J. (2021), *Nestvarne stvari*. Naklada Bošković: Split

Sanko Rabar, J. (2018). *Priče i bajke za djecu*. Naklada Bošković: Split

Sanko Rabar, J. (2015). *Zašto i druga pitanja*. Glas Koncila: Zagreb

Visinko, K. (2005). *Dječja priča-povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Školska knjiga: Zagreb

Zalar, D. (2002). *Poezija u zrcalu nastave. Igre stihom i jezikom u susretima s djecom*. Mozaik knjiga: Zagreb

Zalar, I. (2007). *Antologija hrvatske dječje poezije*. Školska knjiga: Zagreb

Zalar, I. (1991). *Pregled hrvatske dječje poezije*. Školska knjiga: Zagreb

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)